

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**PRIMERJALNA ANALIZA POLITIK NA TRGU DELA V
SLOVENIJI IN ITALIJI**

Ljubljana, avgust 2003

BEVERLI BREMEC

IZJAVA

Študentka Beverli Bremec izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Janeza Malačiča in dovolim objavo dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis _____

KAZALO

UVOD	1
1. REGULACIJA TRGA DELA.....	2
1.1. PROBLEM BREZPOSELNOSTI	3
1.1.1. NAPAČNA POLITIČNA RAZLAGA IN ZGREŠENE POLITIKE KOT VZROK VELIKE BREZPOSELNOSTI.....	4
1.1.2. PREDLOG POLITIK ZAPOSLOVANJA V PRIHODNJE.....	5
1.1.2.1. <i>Politika celotnega povpraševanja</i>	<i>5</i>
1.1.2.2. <i>Ukrepi za povečanje ponudbe delovnih mest.....</i>	<i>6</i>
1.2. EVROPSKI SKLADI IN EVROPSKA STRATEGIJA ZAPOSLOVANJA.....	7
1.2.1. AMSTERDAMSKA POGODBA IN LUKSEMBURŠKE SMERNICE ZAPOSLOVANJA	8
2. RAZMERE NA TRGU DELA	10
2.1. STANJE NA TRGU DELA V SLOVENIJI.....	12
2.2. STANJE NA TRGU DELA V ITALIJI	14
2.3. BODOČI RAZVOJ TRGA DELA IN ZAPOSLOVANJA V SLOVENIJI.....	15
2.4. BODOČI RAZVOJ TRGA DELA IN ZAPOSLOVANJA V ITALIJI.....	16
3. POLITIKE ZAPOSLOVANJA	18
3.1. AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA.....	18
3.1.1. AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA V SLOVENIJI.....	19
3.1.1.1. <i>Programi usposabljanja in izobraževanja</i>	<i>21</i>
3.1.1.2. <i>Povračila prispevkov delodajalcem</i>	<i>22</i>
3.1.1.3. <i>Spodbujanje samozaposlovanja</i>	<i>23</i>
3.1.1.4. <i>Spodbujanje zaposlovanja invalidnih oseb</i>	<i>23</i>
3.1.1.5. <i>Javna dela</i>	<i>24</i>
3.1.1.6. <i>Regionalni in lokalni zaposlitveni projekti ter lokalne razvojne iniciative... 25</i>	
3.1.1.7. <i>Sodelovanje pri projektih prestrukturiranja podjetij</i>	<i>25</i>
3.1.1.8. <i>Skladi dela</i>	<i>25</i>
3.1.1.9. <i>Ohranitev delovnih mest.....</i>	<i>26</i>
3.1.1.10. <i>Tisoč novih možnosti in subvencioniranje zaposlitev pri izvajanju pomoči na domu</i>	<i>26</i>
3.1.2. AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA V ITALIJI	26
3.1.2.1. <i>Programi poklicnega izobraževanja</i>	<i>28</i>
3.1.2.2. <i>Mešane pogodbe.....</i>	<i>28</i>
3.1.2.3. <i>Spodbujanje zaposlovanja.....</i>	<i>29</i>
3.1.2.4. <i>Spodbujanje ohranitve zaposlitve.....</i>	<i>30</i>

3.1.2.5.	<i>Spodbujanje zaposlovanja invalidov</i>	31
3.1.2.6.	<i>Neposredno oblikovanje delovnih mest</i>	31
3.1.2.7.	<i>Spodbujanje samozaposlovanja</i>	31
3.1.2.8.	<i>Teritorialne razbremenitve</i>	32
3.2.	PASIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA	32
3.2.1.	PASIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA V SLOVENIJI	32
3.2.1.1.	<i>Denarna nadomestila</i>	33
3.2.1.2.	<i>Denarna pomoč</i>	34
3.2.2.	PASIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA V ITALIJI	35
3.2.2.1.	<i>Običajna nadomestila za brezposelnost</i>	35
3.2.2.2.	<i>Redna in izredna dopolnilna blagajna zaslužkov</i>	36
3.2.2.3.	<i>Nadomestilo za mobilnost</i>	37
3.2.2.4.	<i>Zgodnje upokojevanje</i>	37
3.3.	POLITIKE ZAPOSLOVANJA V DRŽAVAH ČLANICAH EU.....	38
3.4.	PRIMERJALNA ANALIZA POLITIK NA TRGU DELA V SLOVENIJI IN ITALIJI V ODNOSU DO OSTALIH DRŽAV ČLANIC EU.....	40
	SKLEP	41
	LITERATURA	42
	VIRI	43
	PRILOGA	

UVOD

Slovenijo in Italijo ne povezuje le geografska bližina, temveč tudi skupni problemi na področju zagotavljanja zadostnih možnosti zaposlitve za vse dela željne aktivne prebivalce. Problem brezposelnosti in nezadostne zaposlenosti je prisoten v vseh državah Evropske unije (v nadaljevanju EU). Trg sam ni sposoben skrbeti za pravično porazdelitev zaposlenosti, pripadajočih plačil in nadomestil v primerih brezposelnosti, zato je dovoljena in celo nujna državna intervencija na trgu dela z različnimi inštrumenti vmešavanja.

V obeh državah so najbolj izpostavljene brezposelnosti težje zaposljive skupine mlajših oseb brez izkušenj, starejših brezposelnih, oseb brez ustrezne izobrazbe, invalidov in žensk. Italija je zaznamovana še z močno regionalno komponento, z veliko razliko v gospodarski razvitosti in zaposlitvenimi možnostmi med jugom in severno-osrednjim delom države.

Cilj diplomskega dela je analizirati ter primerjati stanje na trgu dela v Sloveniji in Italiji ter učinkovitost načinov reševanja brezposelnosti in povečevanja zaposlenosti preko politike zaposlovanja oziroma pripadajočih programov in ukrepov, ki sledijo smernicam Evropske strategije zaposlovanja. Poleg uvoda in sklepa je diplomsko delo razdeljeno na tri večja poglavja. V prvem poglavju, ki je pretežno teoretsko naravnano, obravnavam trg dela in smisel njegove regulacije. Prikazan je pereč problem brezposelnosti, zgrešene dosedanje politike evropskih vlad pri reševanju brezposelnosti in predlogi ekonomistov, ki bi se jih morale držati države pri razreševanju brezposelnosti in povečevanju zaposlenosti v prihodnje. Spoznamo Evropski socialni sklad, Evropsko strategijo zaposlovanja, Amsterdamsko pogodbo ter Evropske smernice zaposlovanja.

V drugem poglavju se podrobneje dotaknem stanj na trgu dela v obeh državah skozi medsebojno primerjavo stopenj aktivnosti, zaposlenosti in brezposelnosti. Ogledamo si strukturo brezposelnosti in značilnost delovne sile v obeh državah. Prikazane so stopnje zaposlenosti v ostalih državah članicah EU ter ciljne stopnje zaposlenosti v EU do leta 2010. Spoznamo bodoči razvoj trga dela v Sloveniji in Italiji preko nacionalnih programov razvoja trga dela ter nacionalnih akcijskih planov zaposlovanja.

Najobsežnejše je tretje poglavje. Namenjeno je podrobnejšemu pregledu politik na trgu dela v Sloveniji in Italiji ter njuni primerjalni analizi. Opisana je tudi politika zaposlovanja v ostalih državah članicah EU. Skozi aktivno in pasivno politiko zaposlovanja (v nadaljevanju APZ in PPZ) ter posamezne programe zaposlovanja v Sloveniji in Italiji opazujemo, kako poskušata obe državi obvladovati in razreševati problem brezposelnosti ter obenem povečevati zaposlenost prebivalstva. Spoznamo vlogo in pomembnost posameznih programov zaposlovanja v odnosu do skupne politike zaposlovanja.

1. REGULACIJA TRGA DELA

Neoklasična teorija je s pristopom *laissez-faire* temeljila na predpostavki, da je konkurenčni trg boljši sodnik zaželenih akcij kot vlada. Le svobodna in neomejena dejanja na trgu dela dosegajo optimalne rezultate. Večino intervencionističnih politik se je zavračalo in politiki se je dovoljevalo vmešavanje le v primeru, ko je bila ogrožena konkurenca med tržnimi osebki. Podjetja in delavci so se torej svobodno pogajali o premijah socialne varnosti, brez državnega vmešavanja (Adnett, 1996, str. 79-80). Zgodnja povojna naravnost, ki je temeljila na Keynesianski teoriji, je zagovarjala državno intervencijo na trgu dela z namenom vzpostavitve polne zaposlenosti. Vloga države je bila ravnanje in obvladovanje ravni agregatnega povpraševanja s pomočjo fiskalne politike. V zadnjih desetletjih pridobivajo direktne vladne intervencije obliko selektivnih, izbranih zaposlitvenih ukrepov. Rezultati teh ukrepov so različni programi na trgu dela, ki imajo vsaj tri cilje: znižanje stopnje brezposelnosti, preraščanje nepopolnosti delovanja trga dela in omogočanje, da se zaposlitvene možnosti med ljudmi pravično porazdelijo (Bosworth, 1999, str. 441-442).

Stopnja brezposelnosti ne more biti enaka nič, saj obstaja določen odstotek brezposelnih celo v gospodarstvu s polno zaposlenostjo. Ta odstotek imenujemo *naravna stopnja brezposelnosti* in pomeni dolgotrajno stopnjo brezposelnosti gospodarstva, ki je doseglo dolgoročno ravnotežje na trgu dela. Vsebuje frikcijsko (ki nastopi zaradi stalne menjave zaposlitve normalno zaposlenega prebivalstva) in del strukturne brezposelnosti (ki nastopi zaradi neenakosti ponudbe in povpraševanja po delu) (Setnikar Cankar, Hrovatin, 2000, str. 165). Evropska skupnost se je v 1970-ih nagibala k *stabilni rasti brezposelnosti* ali t.i. NAIRU (Non-Accelerating Inflation Rate of Unemployment). NAIRU zagovarja idejo, da bo dvig brezposelnosti znižal stopnjo inflacije, ker se bodo zaradi brezposelnosti znižali stroški dela. Brezposelnost pa se bo znižala, ker se bo z nižanjem realnih plač povečalo povpraševanje po delu. V stvarnosti se brezposelnost in inflacija večkrat dvigata skupaj.

Dolgotrajna brezposelnost je bila v začetku 1990-ih v Evropi dosti večja kot v Združenih državah Amerike (35-55% v primerjavi z okoli 6%) zaradi učinka agregatnega povpraševanja, vloge plač, učinka nadomestil za brezposelnost, institucionalnih dejavnikov ter strukturnih sprememb. Kar 70% evropskega prebivalstva živi v mestih, kjer se problem socialne izključenosti pojavlja v najhujši obliki. Rešitve so akcije na lokalni ravni, usklajene s strani ekonomskih in socialnih institucij v obliki ustvarjanja zaposlenosti, možnosti izobraževanja ter boljšega dostopa do informacij (Symes, 1995, str. 2-5, 10-11, 190).

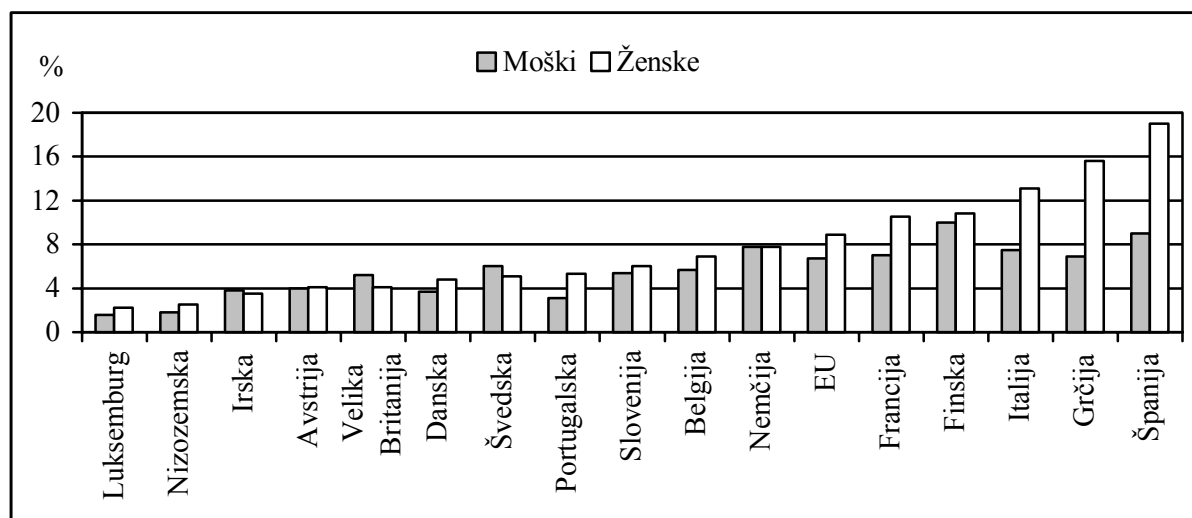
Trg dela v kapitalističnih sistemih velja za najučinkovitejši mehanizem porazdelitve in ovrednotenja dela. Zaradi napak na trgu dela pa je nujno reguliranje osnovnih institucionalnih pogojev njegovega delovanja. Regulacija nastopi zaradi ekonomskih razlogov (slaba prožnost ponudbe dela, slab pretok informacij, segmentacija poslov in ovire na trgu) in socialnih posledic delovanja trga dela (neenak položaj in možnosti različnih kategorij delovne sile,

brezposelnost idr.). Trg dela regulira najprej država, pomembno vlogo pa imajo tudi združenja delodajalcev in delojemalcev. Posebnost trga dela izhaja iz lastnosti delovne sile kot predmeta menjave (Svetlik et al., 2002, str. 34-35). S pojmom delo izražamo proizvodne storitve, vsebovane v človeškem fizičnem in psihičnem naporu, usposobljenosti in intelektualni moči. Delo je torej storitev, ki se prodaja in kupuje na trgu, ter je neločljivo povezano z osebo, ki ga ponuja (Malačič et al., 1995, str. 7).

1.1. PROBLEM BREZPOSELNOSTI

EU, eno vodilnih svetovnih ekonomskih področij, s samo 6% svetovnega prebivalstva ustvarja preko 20% svetovne proizvodnje, vendar še danes ne zmore zadostiti enemu svojih temeljnih ciljev – ustvarjanju delovnih mest za vse. V EU en delavec od treh neuspešno išče službo. Ta je najpogosteje že sam po sebi oškodovan in prisiljen nenehno tekmovati na trgu dela, saj spada v skupino mlajših ali starejših oseb, invalidov, žensk ali etničnih manjšin. Obstaja velik delež neuporabljenih potencialov za razvoj novih delovnih mest v storitvenemu sektorju ob na novo vzhajajočih panogah, ki pa zahtevajo strokovno izobrazbo in usposobljenost delavcev (Strategia europea dell'occupazione, 2002).

Slika 1: Stopnja anketne brezposelnosti po spolu v državah EU in Sloveniji v letu 2001, v %

Vir: Employment in Europe 2002, 2002, str. 24, 138.

Iz Slike 1 na str. 3 razberemo, da je bila povprečna stopnja anketne brezposelnosti v Sloveniji v letu 2001 nižja od primerljive stopnje brezposelnosti v Italiji, ki je presegala evropsko povprečje. Najvišja stopnja brezposelnosti je bila v Španiji, na Finskem, v Grčiji in Italiji (10 do 13%), najnižja pa v Luksemburgu, na Nizozemskem in na Irskem (2 do 4%). V Italiji, Grčiji in Španiji je velik razkorak med stopnjo brezposelnosti žensk in moških, ki se medsebojno razlikujeta za okoli 5 do celo 10 odstotnih točk. V Nemčiji in Avstriji je ta razkorak zanemarljiv. Stopnja brezposelnosti žensk presega stopnjo brezposelnosti moških v vseh državah EU in v Sloveniji, z izjemo Irske, Velike Britanije in Švedske.

Slovenija se v primerjavi z državami EU in državami vzhodne in srednje Evrope uvršča med države z najnižjo stopnjo brezposelnosti (glej Prilogo, Slika 4). V drugem četrtletju 2002 je bila povprečna stopnja anketne brezposelnosti v Sloveniji 5,9%, v EU 7,6%, v Italiji pa 9% (Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003).

Med glavnimi vzroki neuspeha ustvarjanja novih delovnih mest v EU se omenjata nezmožnost spopadanja z makroekonomskimi spremembami in s spremembami na trgu dela. Rast brezposelnosti v zadnjih petindvajsetih letih je posledica znatnih dvigov cen nafte v 1970-ih in 1980-ih ter monetarne turbulence v 1990-ih letih. Danes je odgovor na makroekonomska nihanja v EU v domeni ekonomske in denarne unije, ki služi zblizevanju in usklajevanju ekonomskih politik (Strategia europea dell'occupazione, 2002).

Posledice visoke stopnje brezposelnosti v EU so zapravljanje razpoložljivih virov v obliki izgubljene proizvodnje, prihrankov, možnosti za naložbe ter neizbežen pojav socialnih trenj zaradi izgube dela. Med politiki v EU prevladuje mnenje, da naj se s političnim odločanjem določajo inštrumenti za boj proti brezposelnosti. Ločujejo delovanje ponudbene (odpiranje novih delovnih mest) in povpraševalne plati politike (spodbujanje zaposlenih pri iskanju zaposlitve). Uravnavanje ponudbe naj bi zmanjševalo brezposelnost, z uravnavanjem povpraševanja in z denarno politiko pa bi nižali predvsem inflacijo.

1.1.1. NAPAČNA POLITIČNA RAZLAGA IN ZGREŠENE POLITIKE KOT VZROK VELIKE BREZPOSELNOSTI

Trdovratno in visoko brezposelnost v EU razlagata vsaka od političnih skrajnosti na svoj način. Politična *desnica* vidi brezposelnost kot posledico pomanjkanja ljudi s posebnimi znanji in sposobnostmi, velikega deleža dolgotrajno brezposelnih, ki ne iščejo dela dovolj vztrajno, ter uničujočega bremena davkov (še posebej javnih dajatev). Na drugi strani politična *levica* razlaga brezposelnost v Evropi kot posledico krize kapitalizma, prehitrega tehnološkega razvoja in prodirajoče konkurence iz dežel s cenejšim delom.

Z izvajanjem omejevalne fiskalne politike *celotnega povpraševanja* so v državah EU v zadnjih letih zmanjševali proračunske prihodke, zaradi česar je zaostajal razvoj javne infrastrukture in naložb v zasebnem sektorju. Poenotenje denarne politike je vodilo do sprememb valutnih tečajev in ob prostem pretoku kapitala so se enačile obrestne mere v državah kandidatkah za evro, katere niso imele možnosti vodenja samostojne denarne politike. Omejitve so se odrazile v pretirano visokih realnih obrestnih merah, ki so odvrčale investitorje od naložb. Zaradi upadanja naložb v razmerju do polne izkoriščenosti proizvodnih zmogljivosti je naraščala brezposelnost, saj se je v razmerju do ponudbe relativno zmanjševalo povpraševanje po delu.

Na strani *ponudbe* so se težave z brezposelnostjo pojavljale zaradi napačno vodene politike jamstva zaposlitve in zaščite zaposlenih pred izgubo delovnih mest, kar ni spodbujalo podjetij k novemu zaposlovanju. Potencialno veliko brezposelnost so povzročile še zakonodaja o minimalni plači, krajši delavnik in zgodnje upokojevanje. Ko vlade ali denarne oblasti usmerijo ukrepe v dušenje inflacije z omejevalno fiskalno in denarno politiko, to posledično še povečuje brezposelnost (Modigliani et al., 1999, str. 7-20).

1.1.2. PREDLOG POLITIK ZAPOSLOVANJA V PRIHODNJE

Nemški ekonomisti vidijo prihodnost politike zaposlovanja v uvedbi moderne politike na trgu dela z ločevanjem denarne pomoči brezposelnim od APZ, ki bi se organizirala v privatnih, konkurenčnih podjetjih. Eden glavnih razlogov strukturne brezposelnosti so ravno nesposobnosti za delo, ki jih ponujajo institucije na trgu dela. Slednje lahko odpravimo z uvedbo obveznega dela v zameno za denarno pomoč brezposelnim, ki naj bo sicer večja od samega socialnega transfera, kajti večkrat se v nizko plačanem sektorju pomoč brezposelnosti ne razlikuje dosti od same predhodne plače brezposelnega. Pomembno je prekiniti spodbude zgodnjim izhodom iz trga dela, ki se zrcalijo v finančni podpori dela z nepolnim delovnim časom za starejše zaposlene in zgodnjemu upokojevanju le-teh v primerih dolgotrajne brezposelnosti. Ciljati je potrebno na ključno aktivnost trga dela, na izobraževanje (An Improved Economic Framework for Increased Employment, 2003).

Ekonomisti priporočajo v prihodnje strateško izdelano politiko z reformami na ponudbeni strani (spodbude delodajalcem k odpiranju novih delovnih mest kot odziv na povečano povpraševanje ter spodbude iskalcem dela k zasedanju teh mest) in tako povpraševalno politiko, ki bo evropskemu gospodarstvu omogočala povečevati akumulacijo kapitala in produktivnost ter boljše izkoriščanje proizvodnih možnosti (Modigliani et al., 1999, str. 23).

1.1.2.1. Politika celotnega povpraševanja

Povpraševanje po delu je izvedeno povpraševanje in je odvisno od povpraševanja na trgu proizvodov, značilnosti proizvodnega procesa, cene dela ter drugih proizvodnih dejavnikov. Velikost povpraševanja po delu je odvisna od produktivnosti dela pri proizvodnji proizvodov in cene proizvoda na trgu (Malačič et al., 1995, str. 11).

Povpraševalna stran strategije zmanjševanja brezposelnosti naj bi v prihodnje vsebovala take politike, ki bodo spodbujale splošno oživljanje naložbene dejavnosti, istočasno pa bodo skrbele, da ne bo prišlo do inflacije in povečanja javnega dolga. Z naložbami se pojavi akceleratorijski efekt. Ob porastu investicij se povečujeta zaposlenost in obseg proizvodnje, proizvodne zmogljivosti se začno polneje izkoriščati in kmalu se pojavi potreba po dodatnih proizvodnih zmogljivostih, ki pa zahtevajo nove naložbe. Z naraščanjem produktivnosti dela se povečuje povpraševanje po delu in s tem se zmanjšuje brezposelnost. Predlog ekonomistov

je dvig zasebnih naložb in javnih investicij, ki se zaradi zadolženosti javnega sektorja in proračunskih omejitev ostro omejujejo, ker se vse javne odhodke obravnava kot porabo (tako tekoče proračunsko poslovanje kot naložbe). Javne investicije pa je mogoče povečati tudi s sredstvi zasebnega sektorja, z naložbami denarja, pridobljenega na kapitalskih trgih v obliki dolga in z izdajo delnic.

Glavne finančne instrumente evropske strategije odpravljanja brezposelnosti in pospeševanja gospodarske rasti bi lahko omogočali tudi Evropski strukturni skladi z dodeljevanjem sredstev po nižji obrestni meri. Za oživitev celotnega povpraševanja in naložb naj bi skrbela tudi Evropska centralna banka. Investicije bi se lahko spodbujalo s fiskalnimi ukrepi: z denarno podporo, z vračilom davkov in z davčnimi krediti (Modigliani et al., 1999, str. 23-30).

1.1.2.2. Ukrepi za povečanje ponudbe delovnih mest

Ponudba dela je povezana z obnašanjem delavcev, ki se odločajo, ali bodo in kako dolgo bodo delali. Izbirajo med polnim in skrajšanim delovnim časom, med različnimi delodajalci ter zaposlitvami z različno dolgim letnim dopustom. Za delavca je prosti čas dobrina, po kateri povprašuje na podlagi njene cene (oportunitetnih stroškov prostega časa), ravni svojega bogastva, svojega okusa in preferenc (Malačič et al., 1995, str. 18-19).

Ekonomisti so mnenja, da je za velik del brezposelnosti v posameznih regijah krivo poenotenje plač, izsiljeno s strani sindikatov, ki ne upošteva razlik v delovni uspešnosti. Uvedli bi lahko različne cene delovne ure po regijah, ki bi odražale razlike v produktivnosti, oškodovanim skupinam pa bi dodelili nadomestila.

Na strani ponudbe se predlaga sveženj obsežnih reform (Modigliani et al., 1999, str. 30-43):

- Zmanjšale naj bi se ovire za zaposlovanje s pomočjo davčne reforme, poenostavitve zakonskih pogojev za ustanavljanje podjetij in z omejitvijo konkurence.
- Preoblikovala naj bi se ureditev minimalne plače in znižanje stroškov plač brez znižanja same plače. Če bi se država v primeru dolgotrajno brezposelnih in iskalcev prve zaposlitve odrekla 20% dohodnine, bi se cena delovne ure znižala za 40-45%.
- Spremeni naj se zakonodaja jamstva varnosti zaposlitve z ukinitvijo zakonskih ovir pri odpuščanju presežnih delavcev, ko bi se brezposelnost spustila na 7%.
- Mobilnost delavcev bi se lahko spodbujala z lažjo prenosljivostjo denarnih podpor za nakup stanovanja ter zdravstvenega in pokojninskega zavarovanja med podjetji.
- Reforma denarnih nadomestil za brezposelne bi spodbujala k iskanju zaposlitve, ko so na voljo prosta delovna mesta, in denarno podpirala, ko ni razpoložljivih mest. Uvedli bi pogojno negativno dohodnino kot možni nadomestek za denarna nadomestila zaposlenih in načrtno prelivanje nadomestil v obliki denarnih spodbud podjetjem. Zaposlitveni vavčer bi šel podjetju ob sklenitvi delovnega razmerja.

- Pospešuje naj se fleksibilna zaposlitev s krajšim delovnim časom in za določen čas.
- Zaposlitveno svetovanje, obveščanje delavcev o prostih delovnih mestih ter obveščanje podjetij o iskalcih dela bi zmanjšalo stroške iskanja zaposlitve.

1.2. EVROPSKI SKLADI IN EVROPSKA STRATEGIJA ZAPOSLOVANJA

Leta 1958 je šest evropskih držav s podpisom Rimskega sporazuma¹ ustanovilo Evropsko gospodarsko skupnost. To je bil čas obnove Evrope po drugi svetovni vojni in obdobje visoke zaposlenosti. V 1990-ih letih je vztrajno visoka brezposelnost v Evropi pripeljala do uvrstitve zagotavljanja visoke ravni zaposlenosti med pomembnejše družbenoekonomske cilje EU. Brezposelnost je postala eden večjih gospodarskih problemov prejšnjega desetletja, saj je bilo konec leta 1993 v Evropi brez dela okoli 18 milijonov ljudi (12% brezposelnih). Tudi z odprtjem notranjega evropskega trga in z dvigom učinkovitosti proizvodnje niso uspeli ustvariti dovolj delovnih mest za vse (Petzold, Skorubski, Wissler, 2000, str. 35).

EU sodeluje pri financiranju izvedbenih projektov držav članic s sredstvi Strukturnih skladov. Prednost se daje projektom, ki upoštevajo širše evropske prioritete v smislu pospeševanja evropske ekonomske in socialne kohezije, s čimer se zmanjšuje razmak v stopnjah razvoja med posameznimi regijami znotraj EU. Strukturni skladi zajemajo Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad, Finančne instrumente za usmerjanje ribištva, Evropski sklad za regionalni razvoj ter Evropski socialni sklad (Murn, 2001, str. 19-21). Evropski socialni sklad je bil ustanovljen ob podpisu Rimskega sporazuma in se opredeljuje kot finančni instrument, ki zagotavlja podporo ukrepom za preprečitev in boj proti brezposelnosti, za razvoj človeških virov in socialno vključitev na trg dela. Je eden temeljnih instrumentov podpore Evropski strategiji zaposlovanja. Njegov namen je promovirati visoko raven zaposlenosti, enakost med spoloma, dolgotrajen socialen razvoj in ekonomsko in socialno kohezijo.

Države članice so se spomladi leta 1999 v Berlinu dogovorile za tretje programsko obdobje strukturnih skladov od leta 2000 do 2006 pod imenom Agenda 2000 (Ješovnik, 2000, str. 127-129). V obdobju 2000-2006 se bo v okviru Agende 2000 za zdajšnje države članice namenilo 230 milijard evrov, za nove države članice pa 45 milijard evrov (Moussis, 1999, str. 165). Za omenjeno programsko obdobje je EU pripravila nadaljevanje skupnih izobraževalnih programov: Socrates II (za področje splošnega izobraževanja, skupaj z visokošolskim programom Erasmus), Leonardo da Vinci II (za poklicno izobraževanje in usposabljanje) in Youth (neformalno izobraževanje, mladinske dejavnosti in povezovanje mladih v Evropi), v skupni vrednosti 3,5 milijarde evrov (Izobraževalni programi EU, 2003).

¹ Rimska pogodba je vsebovala dva sklopa socialnih pogodb. Ene so se nanašale na prosto gibanje delovne sile, druge pa na socialno politiko, ki je bila omejena na prekvalificiranje delavcev in iskanje nove zaposlitve s pomočjo Evropskega socialnega sklada (Moussis, 1999, str. 186).

Slovenija prejema pomoč Evropske skupnosti od leta 1992. V okviru programa Phare² je v letih 1992-1999 prejela okoli 250 milijonov evrov ali okoli 2% vseh sredstev, ki jih je EU v tem obdobju namenila državam srednje in vzhodne Evrope (Ješovnik, 2000, str. 135). V Sloveniji je bil septembra 2001 ustanovljen sektor za Evropski socialni sklad za pomoč Ministrstvu za delo, dom in socialne zadeve pri vzpostavitvi potrebnega sistema in postopkov za učinkovito črpanje sredstev Evropskega socialnega sklada (Evropski socialni sklad, 2002).

Evropska strategija zaposlovanja, s katero se EU odziva na problem ustvarjanja novih delovnih mest, temelji na naslednjih ključnih dogodkih (Moussis, 1999, str. 189-191):

- Na Beli knjigi o rasti, konkurenčnosti in zaposlovanju (1993) in Beli knjigi o evropski socialni politiki (1994), ki sta poudarili pomen APZ pri reševanju brezposelnosti.
- Leta 1994 so v Essnu evropski voditelji podprli prvi akcijski načrt zaposlovanja in oblikovali pet prednostnih sektorjev politike zaposlovanja na nacionalni ravni, in sicer spodbujanje naložb v poklicno usposabljanje, povečanje zaposljivosti, zmanjšanje stroškov dela v korist plače, povečanje učinkovitosti ukrepov APZ ter povečanje števila ukrepov, ki se namenjajo za najbolj prizadete skupine brezposelnih.
- Leta 1996 je Evropska komisija sprejela Dublinsko deklaracijo o zaposlovanju, ki je temeljila na pobudi z naslovom Ukrepi zaposlovanja v Evropi: pakt zaupanja. Njen namen je bil vzpostavitev tesnega sodelovanja socialnih partnerjev in države pri oblikovanju strategije za zmanjšanje brezposelnosti.
- Leto kasneje je Evropski svet sprejel Resolucijo o rasti in zaposlovanju s poudarkom na modernizaciji dosedanjih sistemov socialne varnosti, reformi sistemov obdavčevanja in razvoju izobraževanja in usposabljanja za dvig zaposlenosti ter znižanje brezposelnosti z usklajevanjem gospodarskih politik.
- Z Amsterdamsko pogodbo, ki jo bomo podrobneje spoznali v naslednjem poglavju, se je leta 1997 prvič spremenila Pogodba o Evropski uniji.

1.2.1. AMSTERDAMSKA POGODBA IN LUKSEMBURŠKE SMERNICE ZAPOSLOVANJA

Pogodba o Evropski Uniji II je nadgradila predhodno pogodbo iz Maastrichta.³ Podpisana je bila 17. junija 1997 v Amsterdamu, maja 1999 pa je stopila v veljavo (Ješovnik, 2000, str. 35). Njena novost je vključitev Protokola in Sporazuma o socialni politiki v samo pogodbo, s katero so vse članice prevzele skupne pravne podlage odločanja na področju socialne politike (Svetlik et al., 2002, str. 65). V skladu z Amsterdamsko pogodbo so vse države članice EU dolžne pripraviti strategije zaposlovanja, letne akcijske načrte zaposlovanja in zmanjševanja brezposelnosti ter letne preglede dogajanja na trgu dela. Bližnji pristop k EU zavezuje tudi

² Program Phare je poleg programov Ispa in Sapard oblika pomoči, ki jo namenja EU v obdobju 2000-2006 državam kandidatkam za vstop v EU (Murn, 2001, str. 23).

³ Ta pogodba o EU je bila podpisana 7. februarja 1992 in ratificirana leta 1997 (Svetlik et al., 2002, str. 58).

Slovenijo, da pripravi skupni pregled politik zaposlovanja in se pripravi na sodelovanje z usklajevanjem svojih politik s politikami EU (Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006, 2001).

Na izrednem vrhu v Luksemburgu novembra 1997, imenovanem Luksemburški proces, so prvič sprejeli Evropske smernice zaposlovanja. Svet evropske unije jih vsako leto sprejme in dopolni, države članice pa na njihovi podlagi oblikujejo svoje akcijske načrte zaposlovanja (Svetlik et al., 2002, str. 74).

Evropske smernice zaposlovanja za leto 2002 se združujejo v štiri stebre (The Employment Guidelines for 2002, 2003):

I. steber: *izboljšanje zaposljivosti*:

- zniževanje brezposelnosti mladih in preprečevanje dolgotrajne brezposelnosti,
- prijaznejši pristop k zaposlovanju: ugodnosti, davki in sistemi usposabljanja,
- razvoj politike aktivnega staranja,
- razvoj znanj in spretnosti za nastop na trgu dela, upoštevanje vseživljenjskega učenja,
- razvoj aktivne politike pospeševanja zaposlovanja in odprava ozkih grl na novem evropskem trgu dela,
- odprava diskriminacije in pospeševanje socialne vključenosti dostopa do zaposlitve;

II. steber: *pospeševanje podjetništva in razvoja delovnih mest*:

- omogočiti lažji začetek in razvoj podjetništva,
- nove zaposlitvene priložnosti na področju storitev in področjih, ki temeljijo na znanju,
- regionalne in lokalne aktivnosti za zaposlovanje,
- davčne reforme zaposlovanja in usposabljanja;

III. steber: *povečevanje prilagodljivosti podjetij in zaposlenih*:

- modernizacija organizacije dela,
- podpora prilagajanju podjetij kot sestavini vseživljenjskega učenja;

IV. steber: *okrepitev enakih možnosti zaposlovanja za moške in ženske*:

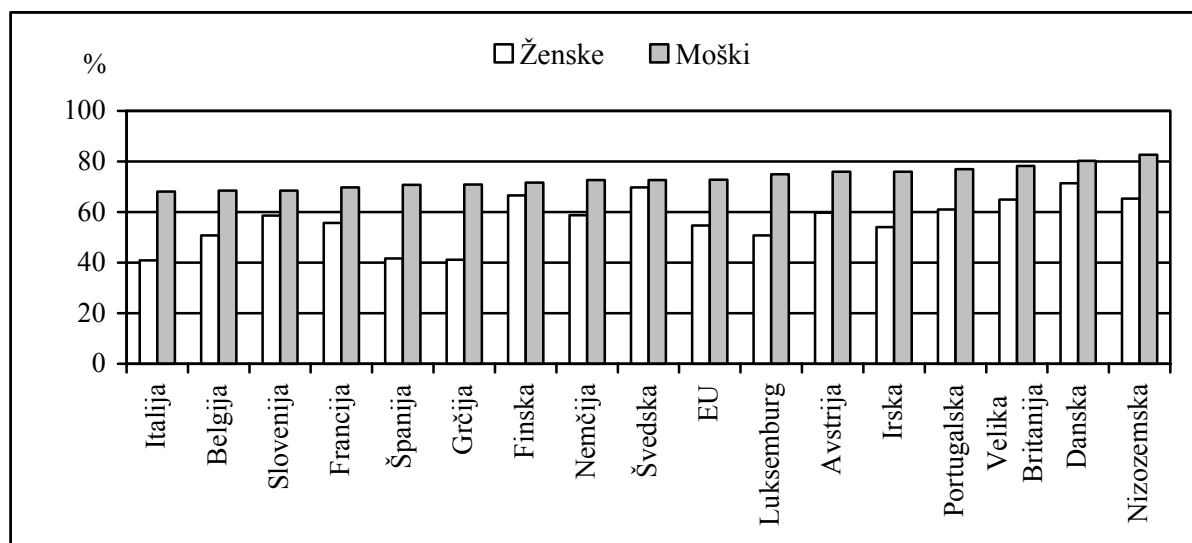
- oblikovanje pristopa enakih možnosti,
- zmanjševanje vrzeli med spoloma,
- usklajevanje delovnega in družinskega življenja.

Leta 2002 so si v EU postavili za vodoravne cilje zaposlovanja čimbolj se približati polni zaposlenosti s krepitvijo zaposlitvenih možnosti in zagotovitvijo primernih spodbud osebam, ki se želijo zaposliti. Pomembno je okrepiti razvoj vseživljenjskega učenja, dvig kvalitete dela, stopenj zaposlenosti, konkurenčnosti, produktivnosti in delovanja trga dela. Razvoj socialnega partnerstva naj omogoča dopolnjevanje in pregled nad strategijo zaposlovanja. Pri oblikovanju posameznih nacionalnih politik zaposlovanja je pomembno upoštevati smernice, štiri stebre in vodoravne cilje zaposlovanja. Napredek v okviru štirih stebrov se lahko ovrednoti s pomočjo skupnih kazalcev zaposlovanja (2002 Employment Guidelines, 2003).

2. RAZMERE NA TRGU DELA

Čeprav se je ekonomska rast EU leta 2001 glede na 2000 skoraj razpolovila na 1,7%, se je zaposlenost dvignila za 1,2% oziroma za 2 milijona novih delovnih mest. Leta 2001 je stopnja zaposlenosti v EU dosegla 64% (73% za moške, 55% za ženske). Povprečna stopnja zaposlenosti mladih nad 15 do 24 let je znašala 41%, starejših oseb nad 55 do 64 let pa 39%. Brezposelnost je bila 7,4% (6,4% za moške, 8,7% za ženske), dolgoročna brezposelnost pa je prizadela 3,3% delovne sile. V EU je bilo leta 2001 18% delavcev zaposlenih za krajši delovni čas, med njimi največ žensk (Employment in Europe 2002, 2002, str. 15-23).

Slika 2: Stopnja zaposlenosti po spolu v državah EU in Sloveniji v letu 2001, v %

Vir: Employment in Europe 2002, 2002, str. 24, 138.

Iz Slike 2 na str. 10 je razvidno, da je bila leta 2001 stopnja zaposlenosti moških najvišja na Nizozemskem, Danskem in v Angliji (okoli 80%), najnižja pa v Italiji, Belgiji in Franciji (okoli 70%). Stopnja zaposlenosti žensk je najnižja v Italiji, Španiji in Grčiji (okoli 40%), najvišja pa na Danskem, Švedskem in Finskem (okoli 70%). Slovenija je po stopnji zaposlenosti moških pod, po stopnji zaposlenosti žensk pa nad evropskim povprečjem. Obe stopnji zaposlenosti sta višja v Sloveniji kot v Italiji.

Iz Tabele 1 na str. 11 razberemo, da je bila leta 2001 primerljiva stopnja celotne aktivnosti in zaposlenosti višja v Sloveniji v vseh starostnih skupinah, razen med starejšimi zaposlenimi nad 55 do 64 let. V Sloveniji in Italiji je bilo leta 2001 največ zaposlenih v storitvenih dejavnostih, manj v industriji, najmanj pa v kmetijstvu. V Sloveniji je bilo dvakrat več zaposlenih v kmetijstvu kot v Italiji in za skoraj 11 odstotnih točk več v industrijskih dejavnostih. 14,4 odstotne točke več zaposlenih pa je bilo v Italiji v storitvenih dejavnostih. Slovenija zaostaja za Italijo za več kot polovico v številu samozaposlenih med vsemi zaposlenimi.

Tabela 1: Ključni zaposlitveni kazalci v Sloveniji in Italiji v letu 2001

Kazalci	Slovenija			Italija		
	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj
Prebivalstvo (v 1000)	972,5	1.018,3	1.990,7	27.764	29.465	57.229
Prebivalstvo 15-64 let (v 1000)	708,2	691,8	1.400,0	19.258	19.388	38.645
Zaposleni (v 1000)	497,1	416,9	914,1	14.700	8.805	23.505
Zaposleni 15-64 (v 1000)	484,9	405,4	890,3	13.201	7.968	21.169
Brezposelni (v 1000)	28,4	26,7	55,1	1.057	1.191	2.248
Stopnja zaposlenosti (% prebivalstva 15-64 let)	68,5	58,6	63,6	68,5	41,1	54,8
Stopnja zaposlenosti (% prebivalstva 15-24 let)	34,1	26,4	30,3	30,4	22,1	26,3
Stopnja zaposlenosti (% prebivalstva 25-54 let)	87,5	80,0	83,8	85,5	52,8	69,2
Stopnja zaposlenosti (% prebivalstva 55-64 let)	33,0	14,4	23,4	40,4	16,2	28,0
Samozaposleni (% zaposlenih)	15,9	7,0	11,8	29,4	19,9	25,8
Zaposleni za nepolni delovni čas (% zaposlenih)	5,0	7,4	6,1	3,5	16,6	8,4
Zaposleni za določen čas (% zaposlenih)	10,3	11,4	10,8	8,3	11,9	9,8
Zaposleni v storitvenih dejavnostih (% zaposlenih)	43,1	61,3	51,4	58,7	77,3	65,8
Zaposleni v industriji (% zaposlenih)	46,8	29,0	38,6	36,0	18,6	29,4
Zaposleni v kmetijstvu (% zaposlenih)	10,1	9,7	9,9	5,3	4,1	4,8
Stopnja aktivnosti (% prebivalstva 15-64 let)	72,5	62,5	67,5	74,1	47,3	60,6
Stopnja brezposelnosti (% delovne sile nad 15 let)	5,4	6,0	5,7	7,3	12,9	9,4
Stopnja mladih brezposelnih (% delovne sile 15-24 let)	15,0	16,6	15,7	24,9	32,0	28,1
Stopnja dolgotrajne brezposelnosti (% delovne sile)	3,5	3,8	3,6	4,5	8,0	5,9

Vir: Employment in Europe 2002, 2002, str. 181, 199.

V Sloveniji je bil leta 2001 večji odstotek zaposlenih za določen čas, v Italiji pa delež zaposlenih za nepolni delovni čas. Stopnja brezposelnosti, dolgotrajne brezposelnosti in mladih brezposelnih je bila v opazovanem letu v Italiji višja za okoli 40% od tiste v Sloveniji.

2.1. STANJE NA TRGU DELA V SLOVENIJI

Tranzicija iz socialističnega v kapitalistično gospodarstvo ter izguba tretjine prodajnega trga v državah bivše Jugoslavije ob osamosvojitvi so korenito spremenili strukturo zaposlenosti v Sloveniji (Malačič, 1996, str. 3). V zadnjem desetletju smo iz relativne polne zaposlenosti in sistema neposredne varnosti prešli v t.i. *transformacijsko depresijo*, ki je prinesla s seboj izrazito povečanje brezposelnosti, kot posledica pomanjkanja delovnih mest in strukturnih sprememb. Izpadle so predvsem predhodno najbolj zavarovane zaposlitve v velikih podjetjih, ki so se zaradi upokožitev ali vstopa med brezposelne iz 831.000 zaposlenih v letu 1988 znižale na 592.000 v letu 1998 (Svetlik et al., 2002, str. 12-13).

Tabela 2: Značilne skupine registrirano brezposelnih oseb v letih od 1999 do 2002, v %

Posamezne kategorije	Leto			
	1999	2000	2001	2002
Povprečno število registriranih brezposelnih	118.951	106.601	101.857	102.635
Povprečna stopnja registriranih brezposelnih	13,6	12,2	11,6	11,6
Stari do 26 let	25,8	23,4	24,1	24,0
Iskalci prve zaposlitve	18,7	17,9	18,8	19,6
Ženske	50,6	50,7	50,8	51,2
Brezposelni nad 1 leto	62,9	61,4	54,7	52,2
Brez strokovne izobrazbe	47,5	47,2	47,0	47,0
Stari nad 40 let	50,5	50,7	48,9	46,5

Vir: Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003.

Po podatkih ZRSZ je bilo leta 2002 registriranih v Sloveniji v povprečju 886.133 aktivnih prebivalcev, od tega 783.499 delovno aktivnih. Slabše makroekonomske razmere so vplivale na brezposelnost in prizadele tekstilno, obutveno, usnjarsko, lesno in gradbeno dejavnost. Leta 2002 je znašalo povprečno mesečno število brezposelnih 102.635 ali 0,8% več kot leta 2001, povprečna stopnja registrirane brezposelnosti pa je obdržala raven iz leta 2001 – 11,6% (moški 10,4%, ženske 13,1%) (Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003). Iz Tabele 2 na str. 12 razberemo, da ohranja brezposelnost v letu 2002 visoke strukturne deleže starejših (46,5% brezposelnih nad 40 let), oseb brez strokovne izobrazbe (47%), žensk (51,2%) in dolgotrajno brezposelnih (52,2% brezposelnih nad eno leto). Leta 2001 so imele nadpovprečno stopnjo brezposelnosti (Poročilo o razvoju 2003, 2003, str. 114-115) Podravska regija (kar 6,3 odstotne točke nad povprečjem), Pomurska (16,7% brezposelnost), Zasavska (14,7%), Srednjeposavska (14,3%), Savinjska (13,5%). Najnižja stopnja registrirane brezposelnosti je

bila v Goriški regiji, kjer ni dosegla niti polovice slovenskega povprečja. Relativno nizka stopnja je bila še v Osrednjeslovenski, Gorenjski in Obalno-kraški regiji.

Stopnjo brezposelnosti v Sloveniji računamo tudi skladno z navodili Mednarodne organizacije za delo in Statističnega urada EU s pomočjo anket, ki se izvajajo na reprezentativnem vzorcu prebivalstva. Anketa o delovni sili (v nadaljevanju ADS) se izvaja v Sloveniji od leta 1993 dalje (Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003). Med delovno aktivno prebivalstvo⁴ prištevamo osebe, stare nad 15 let, ki so v poročevalskem tednu opravile vsaj eno uro plačanega dela, dela za dobiček ter osebe, ki so bile trenutno odsotne z dela. Anketno brezposelne so osebe, starejše od 15 let, ki v poročevalskem tednu niso delale, so pa aktivno iskale zaposlitev in so bile pripravljene sprejeti delo v dveh tednih ali pa so že našle delo in ga bodo začele opravljati v času po referenčnem tednu (Statistični letopis RS 2002, 2002, str. 224).

V 2. četrtnem letu 2002 je bila stopnja anketne brezposelnosti v Sloveniji 5,9%, kar je za 5,5 odstotne točke manj kot povprečna stopnja registrirane brezposelnosti za isto obdobje (Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003). Iz Tabele 3 na str. 13 razberemo, da je ostala stopnja anketne brezposelnosti v 2. četrtnem letu 2002 na enaki ravni kot v istem obdobju predhodno leto. Stopnji aktivnosti in zaposlenosti pa sta se rahlo zvišali. Moški ostajajo z vidika vseh treh kazalcev tudi v letu 2002 v boljšem položaju kot ženske.

Tabela 3: Stopnje aktivnosti, zaposlenosti in anketne brezposelnosti v Sloveniji v 2. četrtnem letu 2000, 2001 in 2002, v %

Leto	Stopnja aktivnosti			Stopnja zaposlenosti			Stopnja anketne brezposelnosti		
	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj
2000	64,1	51,7	57,7	59,6	47,6	53,6	7,0	7,4	7,2
2001	64,8	51,3	57,8	61,2	48,1	54,4	5,6	6,3	5,9
2002	64,7	51,9	58,1	61,1	48,6	54,7	5,7	6,3	5,9

Vir: Letno poročilo ZRSZ 2000, 2003,

Letno poročilo ZRSZ 2001, 2002,

Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003.

Registrski in anketni podatki se medsebojno razlikujejo zaradi razhajanja v virih podatkov, v obdobjih opazovanja ter v opredelitvah obravnavanih kategorij. V 2. četrtnem letu 2002 je bilo na Zavodu registriranih okoli 101.000 brezposelnih oseb, anketno brezposelnih jih je bilo okoli 58.000. Primerjava med stopnjama je pokazala, da je bilo 48.000 anketno brezposelnih prijavljenih tudi na Zavodu (47,5% registrirano brezposelnih in 81,5% anketno brezposelnih), ostali pa niso zadoščali kriterijem anketne brezposelnosti (Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003).

⁴ Po ADS vsebuje povprečno število delovno aktivnih oseb tudi neformalno delovno aktivne osebe (Poročilo o razvoju 2003, 2003, str. 122). Med neformalno delovno aktivne se štejejo neplačani družinski člani, ki delajo ter osebe, ki delajo brez delovnega razmerja ali delajo na črno (Spring Report 2003, 2003, str. 97).

V Sloveniji delodajalci vse pogosteje ponujajo zaposlitev za določen čas, ki je bolj fleksibilna. Leta 2001 se je za določen čas zaposlilo 74,4% brezposelnih oseb, za 7,7 mesecev v povprečju. Slovenija zaostaja za EU po merilu fleksibilnosti na trgu dela in tudi v odstotku zaposlenih s krajšim delovnim časom, ki je bil v 1. četrtletju 2001 6,1%, v EU pa je bil leta 2000 17,7% v povprečju (Poročilo o uresničevanju akcijskega programa zaposlovanja v Sloveniji za leti 2000 in 2001 in programov APZ za leto 2001, 2002).

2.2. STANJE NA TRGU DELA V ITALIJI

V Italiji je iskalec zaposlitve tista oseba, ki nima dela, ki bi prinašalo dohodek, vendar ga aktivno išče. Od leta 1993 dalje se na podlagi ADS štejejo med iskalce zaposlitve tiste osebe, ki so v zadnjih 30 dneh vsaj enkrat aktivno iskale delo. Če je oseba iz kateregakoli razloga v preteklosti izgubila delo, se šteje za brezposelno, v nasprotnem primeru spada med iskalce prve zaposlitve (Reyneri, 1997, str. 124).

Tabela 4: Stopnje aktivnosti, zaposlenosti in brezposelnosti v Italiji glede na spol in geografsko področje v letih od 2000 do 2002, v %

Leto	Moški			Ženske			Skupaj		
	Center -Sever	Jug	Italija	Center -Sever	Jug	Italija	Center -Sever	Jug	Italija
Stopnja aktivnosti (15-64 let)									
2000	74,8	71,3	73,6	52,4	35,5	46,3	63,6	53,3	59,9
2001	75,0	71,0	73,6	53,4	36,4	47,3	64,3	53,6	60,4
2002	75,4	71,4	74,0	54,2	36,8	47,9	64,8	54,0	61,0
Stopnja zaposlenosti (15-64 let)									
2000	71,9	59,5	67,5	48,0	24,6	39,6	59,9	42,0	53,5
2001	72,4	60,4	68,1	49,6	26,1	41,1	61,0	43,1	54,6
2002	72,9	61,2	68,8	50,5	27,0	42,0	61,8	44,0	55,4
Stopnja brezposelnosti									
2000	3,9	16,3	8,1	8,4	30,4	14,5	5,7	21,0	10,6
2001	3,5	14,8	7,3	7,2	28,1	13,0	5,0	19,3	9,5
2002	3,3	14,1	7,0	6,8	26,4	12,2	4,7	12,2	9,0

Vir: Nota flash N. 3, 2003.

Število Italijanov, ki iščejo delo, je približno tolikšno kot v Franciji in Veliki Britaniji (okoli pol tretjega milijona) in sega v evropsko povprečje, struktura brezposelnosti pa je drugačna. Stopnja zaposlenosti v centralno-severni Italiji je blizu evropskega povprečja. Sposobnost ustvarjanja dela na jugu pa je zelo okrnjena, saj znaša tu stopnja zaposlenosti le okoli 40%. Na jugu je dosti večja zaščita odraslega zaposlenega moškega pred brezposelnostjo na račun diskriminacije žensk in mladih. Ta ista diskriminacija omogoča centralno-severni Italiji

dosegati polno zaposlenost odraslih moških, na jugu je pa tudi njihova brezposelnost večja (Reyneri, 1997, str. 13-16).

V starostnem razredu nad 15 do 64 let je bilo v Italiji leta 2002 21.829.000 zaposlenih ali 55,4% v povprečju, kar je za 1,5% več kot predhodno leto. Zaposlenost na jugu Italije se je v istem obdobju dvignila za 2,2%, kar je več od nacionalnega povprečja (Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003, 2003). V Tabeli 4 na str. 14 vidimo, da se je leta 2002 glede na predhodno leto znižala stopnja brezposelnosti za 0,5 odstotne točke in pristala na 9% v povprečju. Vidne so znatne strukturne razlike v stopnjah zaposlenosti, aktivnosti in brezposelnosti žensk in moških v centralno-severnem in južnem delu države. Povprečna stopnja aktivnosti je leta 2002 dosegla 61%, kar je za 0,6 odstotne točke več kot leto poprej.

V zadnjih dveh letih je rast celotne zaposlenosti posledica velikega porasta zaposlenosti žensk. Kljub rasti zaposlenosti, pa je stopnja zaposlenosti v Italiji ena najnižjih v EU. Slednja je za okoli 10 odstotnih točk nižja od evropskega povprečja in za okoli 15 odstotnih točk nižja od cilja, ki si ga EU zastavlja doseči do leta 2010 (Piano nazionale d'azione per l'occupazione 2002, 2002).

Leta 2002 se je v Italiji od 283.000 novih zaposlitev pri delodajalcih 203.000 oseb zaposlilo za krajši delovni čas ali za določen čas. Oktobra 2002 je bilo tako v povprečju med vsemi zaposlenimi 13,7% oseb zaposlenih za krajši delovni čas ali za določen čas (Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003, 2003).

2.3. BODOČI RAZVOJ TRGA DELA IN ZAPOSLOVANJA V SLOVENIJI

V bodoče bo v Sloveniji, po zgledu evropskih trendov, zelo pomembna kvaliteta ponujenega dela, saj se bo več povpraševalo po kvalificiranem delu na račun manj kvalificiranega. Delo bo temeljilo predvsem na znanju. Tehnološki proces bo zaznamoval razvoj telekomunikacij, robotizacije in računalniško vodenega ročnega dela. Pričakujejo se velike spremembe v industrijskem sektorju, kmetijstvu, gozdarstvu, tekstilni, oblačilni in čevljarški industriji, gradbeništvu in prevozu. Storitve bodo pridobivale pomembno vlogo in ekonomska struktura se bo približevala strukturi razvitih evropskih držav (Malačič, 1996, str. 8-9).

25. oktobra 2001 je Državni zbor RS v skladu z Amsterdamsko pogodbo sprejel Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006. Glavna usmeritev politike zaposlovanja bo spodbujanje aktivnih oblik povečevanja zaposlenosti in reševanja brezposelnosti z istočasnim zaostrovanjem pogojev za pridobitev pasivnih oblik pomoči.

V letih 2001-2002 naj bi bila Slovenija upravičena do različnih oblik predpristopnih pomoči v višini okoli 59 milijonov evrov (Phare), ki jih lahko uporabi tudi za uresničevanje ciljev nacionalnega programa zaposlovanja. Za namen ekonomske in socialne kohezije ob

uresničevanju ciljev politike zaposlovanja naj bi se v letu 2001 uporabilo 55% sredstev Phare (Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006, 2001).

Strateški cilji razvoja trga dela in zaposlovanja v Sloveniji v obdobju 2000-2006 so (Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006, 2001):

- dvig izobrazbene ravni in usposobljenosti aktivnega prebivalstva (z večjim vključevanjem odraslih v izobraževanje ob sočasnem uveljavljanju koncepta vseživljenjskega učenja),
- zmanjševanje strukturnih neskladij z zmanjšanjem deleža dolgotrajnih brezposelnih na okoli 40% in brezposelnih brez poklicne izobrazbe na okoli 25% (z razvojem programov, ki bodo zagotavljali socialno vključenost brezposelnih z omejitvami pri zaposlovanju),
- zagotovitev vključenosti v aktivne programe vsem mladim brezposelnim, ki v 6 mesecih po nastopu brezposelnosti niso našli nove zaposlitve, oziroma ostalim, ki se v roku 12 mesecev niso zaposlili (s preusmeritvijo od PPZ k APZ),
- zmanjševanje regijskih neskladij na trgu dela (z uspešno regionalno politiko, ki bo zagotavljala skladnejši regionalni razvoj in večjo mobilnost aktivnega prebivalstva),
- letna rast zaposlenosti naj bi v letih 2000-2006 v povprečju presejala 1%, kar bi do konca 2006 omogočilo zmanjšanje stopnje anketne brezposelnosti na okoli 5%, registrirane stopnje pa na okoli 8% (ob stabilni gospodarski rasti, ki bo temeljila na tehnološki prenovi industrije, povečanih inovacijah v znanje in inovativnost, spodbudah podjetniških naložb),
- razvoj socialnega partnerstva na področju brezposelnosti in povečevanja zaposlovanja (ustvarjanje spodbudnega okolja za nastajanje novih in rast malih in srednjih podjetij, hitrejšo rast podjetniških naložb, hitrejši tehnološki razvoj ter večja vlaganja v človeški kapital).

Ukrepi APZ za leto 2002 bodo usmerjeni v (Usmeritve APZ za leti 2002 in 2003 in programi APZ za leto 2002, 2003):

- pospešen razvoj programov in poklicev storitvenih dejavnosti, ekologije, težje zaposljivih oseb in invalidov,
- preprečevanje dela na črno in v pospeševanje legalne in redne zaposlitve z učinkovitim izvajanjem antibirokratskega programa,
- pospeševanje novih oblik dela, fleksibilnosti in mobilnosti delavcev (delo s krajšim delovnim časom, delo na domu, delo na daljavo idr.),
- direktno k iskalcem zaposlitve in k delodajalcem.

2.4. BODOČI RAZVOJ TRGA DELA IN ZAPOSLOVANJA V ITALIJI

Spomladi leta 2000 je Evropski Svet v Lizboni opredelili za enega izmed ciljev Evropske strategije zaposlovanja tudi oblikovanje EU kot najbolj dinamično in kompetitivno svetovno gospodarstvo. Temeljilo bo na znanju in podpiralo bo ekonomsko rast skupaj z več in boljšimi delovnimi mesti ter z višjo socialno kohezijo. Celotna zaposlenost naj bi se do leta 2010

približala 70%, zaposlenost žensk pa 60%. Evropski Svet je pomladi 2001 v Stockholmu potrdil cilj polne zaposlenosti in si zastavil doseči do leta 2005 67% stopnjo splošne zaposlenosti, 57% zaposlenost žensk ter do leta 2010 50% zaposlenost starejših delavcev v starosti nad 55 do 64 let (Employment Policies in the EU and in the Member States, 2002, str. 16). Leta 2001 je bila v EU stopnja zaposlenosti 64%, kar pomeni, da se mora do leta 2010 dvigniti za 6 odstotnih točk, če hočejo doseči zastavljene cilje. V ta namen se mora v obdobju od 2002 do 2010 odpreti okoli 15 milijonov novih delovnih mest (Employment in Europe 2002, 2002, str. 19).

Italija si prizadeva doseči do leta 2005 kvantitativne cilje, ki so nižji od evropskih, in sicer (Piano nazionale d'azione per l'occupazione 2002, 2002):

- 58,5% stopnja celotne zaposlenosti (dvig za 4 odstotne točke glede na leto 2001),⁵
- 46% stopnja zaposlenosti žensk (dvig za 5 odstotnih točk) in
- 40% stopnja zaposlenosti oseb v starosti od 55 do 64 let (dvig za 12 odstotnih točk).

Za doseg višje stopnje zaposlenosti in boljše kakovosti dela na regionalni in lokalni ravni, so si v Italiji za leto 2002 postavili naslednje usmeritve politik zaposlovanja (Piano nazionale d'azione per l'occupazione 2002, 2002):

- pospeševati vključevanje žensk, tujcev, težje zaposljivih oseb in invalidov na trg dela,
- pospeševati delovanje in ponudbo storitev služb za zaposlovanje,
- vpeljati reformo izobraževanja, ki bo razširila možnosti vstopa na trg dela in upoštevala posebne potrebe in profesionalne omejitve delavca (vseživljenjsko učenje, višje tehnično izobraževanje, vaje, izobraževanje invalidov) in podpirala izobraževanje posameznika (na daljavo, predvsem na področjih informatike in učenja angleščine),
- povečevati fleksibilnost zaposlitve v korist delavcev z atipičnimi pogodbami (za določen čas, za krajši delovni čas),
- pospeševati nastanek novih podjetij s poudarkom na iniciativah mladih in žensk,
- izvajati akcije, usmerjene k odkrivanju neregularnega dela (sive ekonomije, dela na črno),
- izpeljati ukrepe za povečevanje varnosti pri delu.

V Italiji je nujna diferenciacija strategij zaposlovanja glede na teritorialno področje. V severno-centralnem delu Italije je stopnja zaposlenosti bliže evropskemu povprečju, zato so tu politike bolj usmerjene na dvig izobrazbenega nivoja mladih in odraslih, zaposlenosti žensk in na pospeševanje politik aktivnega staranja in varnosti pri delu. Pomanjkanje delovne sile lahko nadomesti medregijska mobilnost le-te oziroma zaposlovanje tujcev. Na jugu Italije, kjer je brezposelnost znatnejša, se namerava pospeševati teritorialni razvoj z razvojem infrastrukture, s podporo privatnim investicijam in z boljšim usklajevanjem politik zaposlovanja na lokalnem nivoju (Piano nazionale d'azione per l'occupazione 2002, 2002).

⁵ Ciljna stopnja celotne zaposlenosti, ki naj bi se dosegla v Italiji do leta 2010, znaša 61,3% (Employment Policies in the EU and in the Member States, 2002, str. 17).

3. POLITIKE ZAPOSLOVANJA

Pri razporeditvi dela se v kapitalističnih gospodarstvih srečujemo s številnimi ekonomskimi in socialnimi nepravilnostmi, ki se odražajo v naraščajoči brezposelnosti. Napake pri delovanju trga dela se skušajo omiliti z uporabo različnih oblik regulacije, med katerimi je tudi politika zaposlovanja kot del ekonomske in socialne politike (Svetlik et al., 2002, str. 144).

Zadostna zaposljivost na trgu dela se mora dosegati v okviru socialno sprejemljivih regulacij, ki ne smejo bremeniti posameznikov ali skupin in dušiti inovacije in spremembe. Javni izdatki programov na trgu dela se bodo morali preusmeriti v maksimiranje stroškovne učinkovitosti. Prednost se bo dajalo aktivnim in ne več pasivnim ukrepom, tako da se bo politika iz statičnega koncepta dohodkovne podpore in zaščite preusmerila v dinamično politiko, usmerjeno v prihodnost investiranja v ljudi (Bosworth, 1996, str. 440-441).

Trend zaposlovanja v EU gre v smeri fleksibilnih in atipičnih oblik zaposlitev za določen čas, zaposlitev za krajši delovni čas in samozaposlovanja. Leta 1995 je bilo 71% novih zaposlitev moških in 85% zaposlitev žensk sklenjenih za krajši delovni čas. Stremi se k zmanjšanju razlikovanja med zaposlenimi za polni in krajši delovni čas glede pravic socialne varnosti, kot so porodniški dopust in bolniške (Felstead, Jewson, 1999, str. 98, 101).

Izraza politika in program zaposlovanja se v nedosledni rabi večkrat zamenjujeta, čeprav opredeljujeta različne koncepte. Politika označuje generični pojem in zajema širšo usmeritev, ki jo želi voditi vlada v odnosu do specifičnih ekonomskih vprašanj (na primer vlada lahko preferira uporabo APZ na račun PPZ, ali se lahko odloči povečati fleksibilnost trga dela). Programi (kot izobraževanje in denarna nadomestila) pa označujejo specifične ukrepe, ki se izvajajo z namenom uresničevanja zastavljene politike (Gaëlle, 1999). Ločimo med aktivno in pasivno politiko zaposlovanja, ki jih bomo spoznali v naslednjih podglavjih.

3.1. AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA

Izraz aktivna politika zaposlovanja (Active manpower policy) je bil vpeljan s strani OECD v zgodnjih 1960-ih letih. Termin »active« izvira iz švedske politike 1950-ih, ki je bila odziv na restriktivno politiko plač in je dovoljevala selektivne intervencije vlade na strani ponudbe in povpraševanja na trgu dela, brez vmešavanja v proces določanja plač. Termin »manpower« pa izhaja iz severnoameriške politike zgodnjih 1960-ih, ki je bila odziv na strmo naraščajočo brezposelnost, ki se ni odzivala na tradicionalno monetarno in fiskalno politiko (Bosworth, 1996, str. 440-441).

Nov pristop k politiki zaposlovanja oblikujejo poleg tradicionalnih aktivnih programih zaposlovanja tudi ukrepi na področju povečevanja prožnosti poslovanja in zaposlovanja, fiskalnih spodbud, pospeševanja podjetništva, povečevanja usposobljenosti brezposelnih in

zaposlenih, vključno s povečevanjem izobraženosti prebivalstva in ukrepi, ki zagotavljajo različnim družbenim skupinam enakopravnost pri dostopu do dela in zmanjšujejo nevarnost socialne izključenosti (Kajzer, 2001). Ukrepi APZ so lahko usmerjeni na znane skupine delavcev in posameznike, ki so že na odprtem trgu dela, ali pa tudi na presežne delavce, ki so v odpovednem roku. Delujejo kratkoročno (takoj in neposredno), s svojimi učinki pa odpravljajo brezposelnost (Malačič et al., 1995, str. 196).

3.1.1. AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA V SLOVENIJI

Slovenija se je prvič seznanila z APZ v 80-ih letih 20. stoletja, v prakso pa jo je začela vpeljevati v začetku 1990-ih ob prihodu tržnega gospodarstva, ki je povzročilo hitro povečevanje odkrite brezposelnosti (Svetlik et al., 2002, str. 186). Programi APZ za leto 2002 upoštevajo razmere na trgu dela in so usklajeni z Nacionalnim programom razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006, z Usmeritvami APZ za leti 2002 in 2003 ter z Programi APZ za leto 2002. Sledijo smernicam politike zaposlovanja držav članic EU.

Programi APZ, ki se izvajajo pod okriljem ZRSZ, lahko razdelimo na:

- programe usposabljanja in izobraževanja,
- povračila prispevkov delodajalcem,
- spodbujanje samozaposlovanja,
- spodbujanje zaposlovanja invalidnih oseb,
- javna dela,
- regionalne in lokalne zaposlitvene projekte ter lokalne razvojne iniciative,
- sodelovanje pri projektih prestrukturiranja podjetij,
- sklade dela,
- ohranitve delovnih mest ter
- program Tisoč novih možnosti in subvencioniranje zaposlitev pri izvajanju pomoči na domu.

Leta 2002 je bilo v različne programe zaposlovanja pri ZRSZ vključenih 68.524 oseb. Če izvzamemo 7.552 vključenih v javna dela, se je s pomočjo APZ v letu 2002 zaposlilo 47.026 oseb. Najpogosteje uporabljeni programi APZ so bili javna dela, povračila prispevkov delodajalcem in programi usposabljanja in izobraževanja (Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003).

V Tabeli 5 na str. 20 vidimo, da je ZRSZ v letu 2002 porabil za programe APZ 15,9 milijard tolarjev sredstev ali 26,6% vseh njegovih odhodkov. Za varstvo zaposlenih je namenil 25,5 milijard tolarjev ali 42,7% sredstev. Ostalih 18,4 milijard je bilo namenjenih urejanju sistema zaposlovanja in nezaposlenosti, urejanju izobraževalnega sistema in pomoči šolajočim.

Tabela 5: Porabljena sredstva ZRSZ za različne programe zaposlovanja v letih 2001 in 2002 v cenah iz leta 2002, v milijonih tolarjev

Vrsta odhodkov	Leto 2001*	Leto 2002	Indeks 2002/2001**
TRG DELA IN DELAVNI POGOJI	47.648	41.483	87,1
Urejanje sistema zaposlovanja in nezaposlenosti	89	81	91,6
- Koncesije na področju zaposlovanja	0	2	6.543,6
- Neprofitne institucije za razvoj človeških virov	74	79	106,0
- Spremljanje, nadzor in razvoj APZ	15	0	2,6
Varstvo zaposlenih (pasivna politika zaposlovanja)	29.470	25.515	86,6
- Denarna nadomestila	27.717	23.253	83,9
- Denarna pomoč	1.746	2.254	129,1
- Drugi transferji nezaposlenim	7	8	109,2
Aktivna politika zaposlovanja	18.089	15.886	87,8
- Mreža poklicnih informativnih centrov	21	19	87,7
- Priprava brezposelnih na zaposlitev – izobraževanje in usposabljanje	3.193	2.208	69,2
- Razvoj delovnih mest in sofinanciranje regijskih projektov	252	795	314,7
- Prispevki delodajalcem za novozaposlene	4.609	4.078	88,5
- Pomoč pri prestrukturiranju podjetij	280	131	46,7
- Kreiranje delovnih mest za dolgotrajno brezposelne – Tisoč novih možnosti	242	591	244,7
- Pospješevanje novega zaposlovanja	178	344	193,7
- Pospješevanje zaposlovanja invalidnih oseb	2.516	1.969	78,3
- Aktivno razreševanje presežnih delavcev	43	-	-
- Pomoč pri samozaposlovanju	558	446	79,9
- Javna dela	6.197	5.305	85,6
IZOBRAŽEVANJE	18.687	18.306	98,0
Urejanje izobraževalnega sistema – študentska prehrana	7	-	-
Pomoč šolajočim	18.680	18.306	98,0
- Subvencioniranje študentske prehrane	521	-	-
- Republiške štipendije	18.158	18.306	100,8
SKUPAJ PORABLJENA SREDSTVA	66.335	59.789	90,1

*Podatke iz leta 2001 sem revalorizirala na leto 2002 s povprečnim indeksom cen življenjskih potrebščin v Sloveniji v letu 2002 glede na predhodno leto, ki je znašal 107,5 (Bilten Banke Slovenije, 2003, str. 79).

**Indekse sem računala iz podatkov, izraženih v tisoč tolarjih.

Vir: Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003.

Razmerje med sredstvi, namenjenimi za APZ in PPZ v letu 2002, je bilo 62:38 v škodo APZ. Leta 2002 so glede na 2001 padla sredstva, namenjena obema politikama zaposlovanja, in sicer za 12,2% sredstva, namenjena APZ, in za 13,4% sredstva, namenjena PPZ. Vsi odhodki skupaj so se v letu 2002 znižali za skoraj 10% glede na predhodno leto.

3.1.1.1. Programi usposabljanja in izobraževanja

Izobraževanje povečuje konkurenčnost in možnost posameznika, da pridobi in ohrani zaposlitev. Cilji izobraževanja v okviru APZ so ekonomske (strukturno prilagajanje ponudbe dela povpraševanju, povečevanje vrednosti človeškega kapitala z zvišanjem izobrazbene ravni) in socialne narave (preprečevanje brezposelnosti, socialne izključenosti in omogočanje osebne rasti in razvoja posameznikov) (Svetlik et al., 1993, str. 42-44).

V okviru programov izobraževanja in usposabljanja se je v letu 2002 izvajalo več različnih sklopov programov, in sicer (Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003):

- *Programi pomoči pri načrtovanju poklicnega cilja in iskanju zaposlitve* so se izvajali v obliki programov informiranja in motiviranja, delavnic za iskanje zaposlitve, delavnic za odkrivanje poklicnega cilja oziroma programov pomoči pri načrtovanju poklicne poti in v obliki Projektnega učenja za mlajše odrasle.
- *Klubi za iskanje zaposlitve* potekajo od leta 1995 in so daljša oblika usposabljanja za iskanje zaposlitve. Prvi trije tedni so namenjeni usposabljanju, kako nastopati na trgu dela in kje iskati zaposlitev. Čas do treh mesecev pa se nameni sistematičnemu iskanju zaposlitve z možnostjo brezplačne uporabe medijev in telekomunikacij.
- *Programi izpopolnjevanja in usposabljanja* omogočajo udeležencem pridobitev znanj, veščin in spretnosti za opravljanje različnih del in nalog preko tečajev, seminarjev in drugih programov usposabljanja. Pogosto se izvajajo v kombinaciji teoretičnega pouka in praktičnega dela na konkretnem delovnem mestu.
- *Program usposabljanja z delom* predstavlja pomoč delodajalcem pri zaposlovanju novih delavcev in pomoč brezposelnim s pomanjkljivimi ali neustreznimi veščinami in spretnostmi pri opravljanju konkretnega dela. Lahko se izvaja z ali brez sklenitve delovnega razmerja.
- *Program 5000* se izvaja od leta 1998 in omogoča brezposelnim pridobitev javno veljavne izobrazbe predvsem na področjih, kjer obstaja velika potreba po kadrih in kjer je velika možnost zaposlitve. Zavod krije stroške šolnine do višine petih minimalnih plač za en letnik šolanja in stroške bivanja največ v višini 20% minimalne mesečne plače. Povrne prevozne stroške, prispevke zdravstvenega zavarovanja, stroške zdravniškega pregleda in zavarovanja za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni ter učne pripomočke v višini do 20% povprečne mesečne plače. Udeleženci prejemaajo v času šolanja štipendijo. Leta 2002 se je v Programu 5000 izobraževalo 5.190 oseb.

- *Delovni preizkus* je največ enomesečni preizkus znanj, veščin, spretnosti in interesa brezposelnih oseb za opravljanje določenega poklica ali del in se izvaja pri delodajalcu ali pri instituciji za poklicno izobraževanje.

Programi usposabljanja in izobraževanja, ki se izvajajo v okviru priprave brezposelnih na zaposlitev, so med najpomembnejšimi programi APZ. Za 32.569 udeležencev (skoraj polovico vključenih v programe APZ) se je leta 2002 porabilo 2,2 milijardi tolarjev ali 13,9% sredstev APZ. Ti programi pridobivajo na pomembnosti, saj se je v desetih letih število udeležencev potrojilo. Najučinkovitejši med njimi je delovni preizkus, s pomočjo katerega se je leta 2002 zaposlilo 72,3% udeležencev. Preko 40% zaposlitev so omogočili še Programi izpopolnjevanja in usposabljanja in Usposabljanje z delom brez delovnega razmerja (Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003).

3.1.1.2. Povračila prispevkov delodajalcem

Ta program je bil uveden leta 1994 in dopolnjen leta 1998 z novelo Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, ko se je dvignila subvencija za delodajalce, ki zaposlijo brezposelne osebe (Svetlik et al., 2002, str. 192). Njegov cilj je spodbuditi delodajalce k novemu zaposlovanju in k zaposlovanju težje zaposljivih oseb, iskalcev prve zaposlitve, starejših, dolgotrajno brezposelnih in udeležencev pasivnih programov zaposlovanja. Program zavezuje delodajalca, da zaposli udeleženca za najmanj dve leti, brezposelna oseba, ki se sama zaposli, pa se zaveže, da bo z dejavnostjo nadaljevala najmanj za dvojno dobo prejemanja povračila prispevkov.

Leta 2002 je bil program dopolnjen z 48. členom noveliranega Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. Pogoji vključevanja v program so postali ugodnejši za delodajalce. Program omogoča povračilo prispevkov, ki jih plačujejo delodajalci od bruto plač delavcev v izhodiščni višini 38,2 % za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, za primer bolezni in poškodb izven dela, za primer poškodb pri delu, za zaposlovanje in za porodniško varstvo. Delodajalec lahko uveljavlja povračilo, ko na novo zaposli in ko se z zaposlitvijo poveča skupno število zaposlenih, razen ko zaposli brezposelno osebo, starejšo od 50 let. Program se je usmeril tudi na mala podjetja kot prednostno ciljno skupino. Zvišala se je višina prispevkov in podaljšal čas, v katerem so se delodajalcu prispevki povrnili.

S pomočjo tega programa se je v letu 2002 na novo zaposlilo 744 brezposelnih oseb oziroma 0,9% vseh na novo prijavljenih v evidenco brezposelnih oseb. Decembra 2002 je bilo v programu aktivno vključenih 13.331 delodajalcev in 17.306 zaposlenih oseb. Sredstva, porabljena za ta program, so znašala okoli 4 milijarde tolarjev ali dobro četrtino vseh sredstev, namenjenih APZ. Program ima z vidika sredstev, ki se zanj namenjujejo, vodilno vlogo med programi APZ. Vsaka vključitev vanj pomeni istočasno tudi sklenitev delovnega razmerja.

3.1.1.3. Spodbujanje samozaposlovanja

Spodbujanje zaposlovanja, kot eden uspešnejših programov APZ, omogoča odpiranje novih delovnih mest, širjenje podjetniške miselnosti, ustvarjanje podjetniške kulture, spreminjanje razvojne klime ter motiviranje prebivalstva za samorazvoj. V letu 2002 so bile pri izvajanju programa prisotne številne ovire. Izvajati se je začel šele marca, po sprejetju Programov APZ, julija pa se je pričel postopek za prenos programa na Pospeševalni center za malo gospodarstvo.

Program zajema dva ukrepa. Prvi ukrep je *pomoč pri samozaposlitvi* in omogoča brezposelnim pridobitev osnovnih informacij o možnostih, postopkih ter dejavnikih samozaposlovanja. Informacije se posredujejo na informativnih seminarjih, na uvodnem tridnevnem seminarju o samozaposlovanju, na raznih delavnicah (o pripravi poslovnega načrta, marketingu, financah, računovodstvu, davkih) ter individualnih svetovanjih. Od julija 2002 se izvaja v okviru t.i. *vavčerskega programa svetovanja*. Različne oblike pomoči samozaposlovanja so leta 2002 vključevale 2.842 brezposelnih oseb.

Sofinanciranje stroškov spodbujanja podjetništva je finančna pomoč brezposelnim osebam pri začetku samozaposlovanja, ki se dodeli na podlagi predložitve poslovnega načrta. V letu 2002 je nepovratna finančna sredstva prejelo 961 oseb, povračilo prispevkov je izkoristilo 67 brezposelnih oseb, povratna finančna sredstva v višini milijona tolarjev v regijah, kjer so se sredstva že reinvestirala, pa 20 bodočih podjetnikov. V letu 2002 se je samozaposlilo 1.004 brezposelnih oseb.

Za pomoč pri samozaposlovanju se je v letu 2002 namenilo 466 milijonov tolarjev ali 2,8% vseh sredstev APZ. Zavod je v vseh letih izvajanja programov spodbujanja samozaposlovanja veliko prispeval k razvoju podpornega okolja za podjetništvo v Sloveniji, kar nam kažejo tudi rezultati Ankete o uspešnosti samozaposlenih, kateri v povprečju dodatno zaposlujejo vsaj eno osebo. Največ udeležencev programa je bilo v letih od 1992 do 1996 (po uveljavitvi tržnega gospodarstva v Sloveniji), v zadnjih petih letih pa je njegova uporaba nekoliko padla. Z letom 2002 se je pričel postopek prenosa programa na Pospeševalni center za malo gospodarstvo.

3.1.1.4. Spodbujanje zaposlovanja invalidnih oseb

Leta 1995 je bilo med brezposelnimi 5,7% invalidov, leta 2001 pa že 17,9%. V letu 2002 se je glede na predhodno leto število brezposelnih invalidov znižalo na 14,5% brezposelnih. Za spodbujanje zaposlovanja invalidov se uporabljajo različni ukrepi. Program *Poklicna rehabilitacija* rešuje posebne potrebe in ovire pri zaposlovanju. Izvaja se kot pomoč pri oblikovanju zaposlitvenega – rehabilitacijskega načrta in pripravi na zaposlovanje specifičnih skupin invalidov in težje zaposljivih oseb. Ta program je v letu 2002 vključeval 1.578 oseb.

Nadomestitev dela stroškov invalidskim podjetjem se izplačuje invalidskim podjetjem kot nadomestilo za zaposlene invalide. Višina nadomestila je odvisna od stopnje prizadetosti invalida in lahko znaša 25%, 50% ali 75% zjamčene plače mesečno na zaposlenega invalida. V letu 2002 so delodajalci uveljavili nadomestilo za 6.176 zaposlenih invalidov. ZRSZ izvaja tudi program *Nadomestitev plače invalidu in težje zaposljivi osebi*. Delodajalec se zaveže, da bo upravičenca zaposlil najmanj za dvojno dobo trajanja nadomestitve. Ob zaposlitvi invalida prejema nadomestilo v višini 60% ali 80% minimalne plače za obdobje treh let, za težje zaposlivo osebo pa v višini 50% prvo, 30% drugo in 20% minimalne plače tretje leto.

Program *Sofinanciranje odpiranja in prilagoditve delovnih mest za invalide* je namenjen izenačevanju možnosti zaposlovanja, ustvarjanju novih delovnih mest za brezposelne invalide ter prilagoditvi prostorov in tehnične opreme delovnih mest za težje prizadete invalide. Višina pomoči delodajalcu za novo delovno mesto za invalida je 9 minimalnih plač, pri prilagoditvi delovnega mesta pa se upoštevajo dejanski stroški prilagoditve, vendar največ do višine 10 minimalnih plač. Leta 2002 je 32 prosilcev pridobilo sredstva za odprtje 94 novih delovnih mest in za prilagoditev 16 delovnih prostorov in opreme. V letu 2002 sta se za pospeševanje zaposlovanja invalidnih oseb namenili 2 milijardi tolarjev, kar je 12,4% vseh sredstev APZ. Z leti se viša stopnja invalidov med vsemi brezposelnimi, zato narašča pomembnost programa (Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003).

3.1.1.5. Javna dela

Javna dela so bila v Sloveniji prvič vpeljana leta 1991. Podobno obliko del poznamo že iz starega Egipta (gradnja namakalnih sistemov, piramid) in iz starega veka (gradnja utrd in mestnih obzidij). V 19. stoletju so se organizirala v Nemčiji in na Nizozemskem v obliki poljedeljskih skupnosti, ki so vključevale obubožane kmete in jim omogočale preživetje (Svetlik et al., 2002, str. 191, 294).

Danes so javna dela lokalni ali državni programi APZ, namenjeni razvoju novih delovnih mest ter ohranitvi in razvoju delovnih sposobnosti brezposelne osebe. Organizirajo se zaradi izvajanja socialnovarstvenih, izobraževalnih, kulturnih, komunalnih, naravovarstvenih, kmetijskih in drugih programov. So neprofitna in ne povzročajo nelojalne konkurence med podjetji. Vključeni vanje sklenejo pogodbo o zaposlitvi in pridobijo status zaposlene osebe. V letu 2002 se je v 2.074 programov javnih del vključilo 7.552 oseb. Porabilo se je 5,3 milijarde tolarjev sredstev, kar je tretjina vseh sredstev APZ. V letu 2002 so programi javnih del omogočili četrtini udeležencev vstop v zaposlitev. Program pridobiva na pomenu z vidika povečevanja števila vključenih in porabljenih sredstev (Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003).

3.1.1.6. Regionalni in lokalni zaposlitveni projekti ter lokalne razvojne iniciative

Njihov namen je pospešiti izvajanje programov povezovanja trga dela in izobraževanja ter vzpodbuditi regije pri pripravi prednostnih razvojnih projektov na področju razvoja človeških virov ob istočasnem preprečevanju bega možganov iz slabše razvitih regij (Programi APZ za leto 2001, 2002). *Sofinanciranje pripravnštva* je nadomestitev dela plače pripravniku (z višjo ali visoko izobrazbo brez delovnih izkušenj na območjih z nadpovprečno brezposelnostjo) z namenom preprečevanja bega možganov. Pripravniku izvajalec ukrepa nadomesti do 80% zakonsko določene plače za njegovo izobrazbo, delodajalec pa mu zagotovi mentorja in zaposlitev za najmanj dvojno dobo pripravnštva (Letno poročilo ZRSZ 2001, 2002). Leta 2002 so tako zaposlili 158 pripravnikov. Program je bil z vidika števila udeležencev najbolj uporabljen v začetku 90-ih, nato je bil v zatonu. Zadnje leto se več uporablja, kar kaže tudi povečanje sredstev programa glede na prejšnji dve leti in večje zanimanje delodajalcev. Leta 2002 se je za program *Razvoj delovnih mest in sofinanciranje regijskih projektov* namenilo 795 milijonov tolarjev ali 5% sredstev APZ (Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003).

3.1.1.7. Sodelovanje pri projektih prestrukturiranja podjetij

Cilj projekta je preprečevanje prehoda presežnih delavcev v odprto brezposelnost ter dvig ravni upravljanja s človeškimi viri in vlaganja v njihov razvoj v izbranih podjetjih. V letu 2001 je projekt vključeval 795 delavcev iz šestih podjetij na podlagi razpisov Vzpodbujanje investicij v razvoj človeških virov usnjarske in obutvene industrije ter Vzpodbujanje investicij v razvoj človeških virov tekstilne in oblačilne industrije (Letno poročilo ZRSZ 2001, 2002).

Leta 2001 je bilo v dejavnosti tekstilne industrije 909 presežnih delavcev, v usnjarski in obutveni industriji pa so jih odpustili 15. Porast števila presežnih delavcev (1093 in 462 za leto 2002 ter 1419 in 393 v letu 2003) se pričakuje tudi v prihodnje (Programi APZ za leto 2003, 2003). Za program se je leta 2002 porabilo 131 milijonov tolarjev ali slab procent sredstev APZ. Največ udeležencev programa je bilo v začetku 90-ih in v letih 1997 in 1998, zadnje leto pa število udeležencev pada. Program je pomemben, ker preprečuje presežnim delavcem, da bi takoj prešli v brezposelnost (Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003).

3.1.1.8. Skladi dela

Skladi dela so ustanove za izvajanje APZ in se ukvarjajo s ponovnim aktiviranjem in prezaposlovanjem presežnih delavcev z namenom izboljšati njihove zaposlitvene možnosti pri vključevanju v delo. Vzpodbujajo razvoj človeških virov v gospodarskih družbah. Udeleženci se na začetku vključijo v 2 ali 4 tedne trajajočo delavnico razvoja poklicne kariere, kjer izdelajo individualni zaposlitveni načrt. V letu 2002 so en podjetniški in 12 regijskih skladov dela vključevali 2.289 udeležencev. V letu 2002 se je za aktivno razreševanje presežnih

delavcev namenilo 40 milijonov tolarjev sredstev. Leta 2002 se je tako zaposlilo 55%, v zadnjih 5 letih skupaj pa kar 70% vseh udeležencev (Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003).

3.1.1.9. Ohranitev delovnih mest

Nadomestitev dela stroškov za ohranitev delovnih mest je pospešitev gospodarskega razvoja na manj razvitih področjih in odprava škode, povzročene z naravnimi nesrečami ali drugimi izrednimi dogodki. Nadomestilo je v višini do treh minimalnih plač za ohranitev enega delovnega mesta oziroma do 20 milijonov tolarjev na podjetje (Letno poročilo ZRSZ 2001, 2002). V letu 2002 je bilo med 35 podjetij razdeljenih 130 milijonov tolarjev sredstev za ohranitev preko 1.500 delovnih mest (Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003).

3.1.1.10. Tisoč novih možnosti in subvencioniranje zaposlitev pri izvajanju pomoči na domu

Program *Tisoč novih možnosti*, ki se izvaja od septembra 2000, pomeni subvencioniranje zaposlitev v nepridobitnih dejavnosti s spodbujanjem zaposlovanja težje zaposljivih oseb, ki so bile predhodno vsaj eno leto vključene v program javnih del. Lahko se izvaja kot triletna nadomestitev 80% minimalne plače (za osebno asistenco, negovanje invalidov, učno pomoč, delo z mladimi, restavratorska dela) ali pa nadomestitev minimalne plače v višini 80% prvo, 60% drugo in 40% tretje leto (za pomoč starejšim na domu, lokalne ali regionalne razvojne centre, kmetijske dejavnosti). Njegov namen je odpiranje novih delovnih mest, ki zagotavljajo trajnejšo in varnejšo zaposlitev (Poročilo o uresničevanju akcijskega programa zaposlovanja v Sloveniji za leti 2000 in 2001 in programov APZ za leto 2001, 2002). Ob koncu leta 2002 je bilo vanj vključenih 238 oseb, za katere se je namenilo 591 milijonov tolarjev sredstev (3,7% sredstev APZ). Pomemben je z vidika omogočanja trajnejše zaposlitve brezposelnih.

Subvencioniranje zaposlitev pri izvajanju pomoči na domu zagotavlja trajnejšo obliko zaposlovanja osebam, ki so bile pred tem vključene v javna dela, v program Tisoč novih možnosti ali v pomoč invalidom in starejšim osebam. Leta 2002 je bilo subvencioniranih 357 zaposlitev (Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003).

3.1.2. AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA V ITALIJI

Programi zaposlovanja v Italiji se medsebojno razlikujejo po obdobjih, ko so bili uvedeni, po institucijah, ki jih izvajajo in po kategoriji oseb, katerim so namenjeni. Kot je značilno za vse države EU, so tudi v Italiji začeli vpeljevati pasivne programe zaposlovanja pred aktivnimi. Med prvimi so bili programi običajnih nadomestil za brezposelnost (1919) in redna dopolnilna blagajna zaslužkov (1945). Aktivni programi zaposlovanja so postali opaznejši šele v sedemdesetih letih 20. stoletja (Gualmini, 1998, str. 95, 162-164). Leta 2000 je vstopilo v zaposlitev v povprečju 420.500 oseb (glej Prilogo, Tabela 2).

Tabela 6: Stroški politik zaposlovanja v Italiji v letih 2001 in 2002 v cenah iz leta 2002, v milijonih evrov

Vrsta politike	Leto 2001*	Leto 2002**	Indeks 2002/2001***
SKUPAJ AKTIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA	9.175	7.588	82,7
Pospeševanje služb za zaposlovanje	94	62	65,8
Poklicno izobraževanje	569	202	35,5
Mešane pogodbe (pogodbe usposabljanja z delom ter pogodbe o vajeništvu)	2.480	2.491	100,4
Spodbujanje zaposlovanja	3.823	3.968	103,8
Spodbujanje ohranitve zaposlitve (solidarnostne pogodbe)	179	86	47,9
Spodbujanje zaposlovanja invalidov	37	31	84,7
Neposredno oblikovanje delovnih mest (javna dela)	571	273	47,8
Spodbujanje samozaposlovanja	995	337	33,9
Teritorialne razbremenitve	427	138	32,4
SKUPAJ PASIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA	7.668	7.936	103,5
Ravnanje z brezposelnimi	6.670	6.949	104,2
- Redna dopolnilna blagajna zaslužkov	473	592	125,2
- Izredna dopolnilna blagajna zaslužkov	478	550	114,9
- Dopolnilna blagajna zaslužkov za kmetijske delavce	6	6	102,3
- Nadomestilo za mobilnost	1.296	1.302	100,5
- Nadomestila brezposelnim v gradbeništvo	181	170	93,9
- Nadomestila brezposelnim v nekmetijstvu	2.601	2.634	101,3
- Nadomestila brezposelnim v kmetijstvu	1.635	1.695	103,7
Zgodnje upokojevanje	998	987	98,9
SKUPAJ POLITIKE ZAPOSLOVANJA	16.748	15.462	92,3

* Podatke za leto 2001 sem revalorizirala na leto 2002 s povprečnim indeksom cen življenjskih potrebščin v Italiji v letu 2002 glede na 2001, ki je znašal 102,5 (Consumer Price Indexes, 2003).

** Ocena za leto 2002.

*** Indekse sem izračunala iz podatkov, izraženih v tisoč evrih.

Vir: Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003, 2003.

V Tabeli 6 na str. 27 vidimo, da se je v Italiji leta 2002 za APZ nameravalo porabiti 7,6 milijarde evrov sredstev, kar znaša 49% od skupno 15,5 milijard namenjenih za politike zaposlovanja. Preostalih 7,9 milijard evrov pa naj bi se porabilo za socialne transfere. Razmerje med sredstvi, namenjenimi za aktivno in pasivno politiko zaposlovanja v letu 2002 v Italiji, bi tako bilo 51:49 v korist PPZ. Stroški za izvajanje PPZ v letu 2002 naj bi se glede na predhodno leto zvišali za 3,5% na račun sredstev, namenjenih APZ (17,3% znižanje).

Celotna sredstva, namenjena obema politikama zaposlovanja skupaj, naj bi se leta 2002 znižala za 7,7%.

APZ v Italiji lahko delimo na naslednje programe:

- programe poklicnega izobraževanja,
- mešane pogodbe (pogodbe usposabljanja z delom ter pogodbe o vajeništvu),
- spodbujanje zaposlovanja,
- spodbujanje ohranitve zaposlitve (solidarnostne pogodbe),
- spodbujanje zaposlovanja invalidov,
- neposredno oblikovanje delovnih mest (javna dela),
- spodbujanje samozaposlovanja in
- teritorialne razbremenitve.

3.1.2.1. Programi poklicnega izobraževanja

Izmed vseh programov aktivnega zaposlovanja je poklicno izobraževanje najučinkovitejše orodje za izboljševanje delovanja trga dela. Sledi neprestanim spremembam na trgu dela ter približuje delavce potrebam podjetij po določeni izobrazbi. V Italiji je izvedba izobraževanja in APZ pod regionalno pristojnostjo. Evropski socialni sklad skupaj z Ministrstvom za delo financira tečaje poklicnega izobraževanja v regijah in provincah. Izvajajo jih javne institucije za izobraževanje, privatne organizacije s koncesijo in podjetja. Ti pretežno brezplačni tečaji omogočajo udeležencem, da pridobijo strokovnost in kvalifikacijo, ki jo zahteva trg dela. Organizirajo se na vseh ravneh:

- izobraževanje po končanem obveznem šolanju – osnovni šoli,
- izobraževanje po končani srednji šoli in
- izobraževanje po zaključku višje- ali visokošolskega izobraževanja.

Evropski socialni sklad spodbuja tudi *vseživljenjsko učenje*, ki omogoča, da se delavec prilagaja industrijskim spremembam in spremembam v proizvodnji. Vseživljenjsko učenje je namenjeno delavcem, ki jih ogroža brezposelnost, ki so vključeni v programe dopolnilnih blagajn ali prejemajo nadomestilo za mobilnost. Izvaja se lahko v podjetju ali v posebnih ustanovah (La formazione professionale, 2003). Leta 2002 naj bi namenilo za programe poklicnega izobraževanja 201,8 milijonov evrov sredstev, kar je 2,7% sredstev APZ. V zadnjih petih letih se namenja manj sredstev za te programe, vendar je njihovo izvajanje bistvenega pomena (Monitoraggio delle politiche del lavoro 2003, 2003).

3.1.2.2. Mešane pogodbe

Med *Mešane pogodbe* sodijo Pogodbe usposabljanja z delom in Pogodbe o vajeništvu. *Pogodbe usposabljanja z delom* se sklepajo za določen čas in so namenjene mladim nad 16 do

32 let. Uzakonjene so bile z zakonom 863/1984, 407/1990 in 451/1994. Delodajalec se zaveže nuditi delavcu, ki je končal šolanje, določeno število ur usposabljanja in mu omogočiti pridobitev delovnih izkušenj. Na podlagi zaposlovanja s temi pogodbami lahko podjetja s severa in osrednje Italije uveljavljajo do 25%, z juga pa do 40% povračilo prispevkov.

Srečujemo dva tipa pogodb usposabljanja z delom (obe vrsti nudita posebne denarne ugodnosti glede na teritorialno področje in sektor aktivnosti podjetja):

- Pogodbe tipa A trajajo največ 24 mesecev in so namenjene srednje-, višje- in visokošolskim diplomantom (usposabljanje z vsaj 80 oziroma 130 delovnimi urami).
- Pogodbe tipa B, ki trajajo do 12 mesecev, so namenjene osebam z nižjo poklicno izobrazbo. Udeleženec se lahko z njihovo pomočjo usposobi proizvodnemu in organizacijskemu okolju primerno ter si tako olajša vstop na trg dela. Minimalna obveznost usposabljanja je 20 delovnih ur.

Delodajalcu z juga Italije, ki po preteku pogodbe tipa A zaposli delavca za nedoločen čas, se priznavajo olajšave še nadaljnjih 12 mesecev. Podjetje, ki želi skleniti nove pogodbe usposabljanja z delom, mora zaposliti za nedoločen čas vsaj 60% delavcev, katerim so se v zadnjih 24 mesecih iztekle te posebne pogodbe o zaposlitvi (*Contratti di formazione e lavoro*, 2003).

Pogodbe o vajeništvu, ki temeljijo na zakonu 196/1997, so posebna delovna razmerja, s pomočjo katerih postane vajenec kvalificiran delavec. Vajenec se mora usposabljevati v podjetju in obiskovati tečaje izven podjetja. V ta program se lahko vključijo mladi med 15 in 24 letom starosti, na jugu Italije ter kjer se industrijska rast znižuje pa mladi do 26 let. Zgornja starostna meja za invalide je 28 let, v obrtniškem sektorju pa 29 let zaradi zahtevnosti usposobljenosti, ki jih obrtnik pridobi. Pogodbe trajajo najmanj 18 mesecev, največ pa 4 oziroma 5 let za obrtniški sektor. Minimalna obveznost usposabljanja zunaj podjetja je 120 delovnih ur na leto (*Direttiva apprendistato*, 2003).

Finančna sredstva, namenjena temu programoma, naj bi leta 2002 dosegla 2,49 milijarde evrov ali 32,8% sredstev APZ. V letu 2001 je bilo v te programe vključenih v povprečju 475.473 vajencev, 259.211 oseb pa se je usposabljal na podlagi pogodb usposabljanja z delom. Od leta 1996 se je število udeležencev zvišalo za 12% in s tem tudi pomembnost izvajanja tega programa (*Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro* 2003, 2003).

3.1.2.3. Spodbujanje zaposlovanja

Skupina politik spodbujanja zaposlovanja temelji na znižanju stroškov dela, ki ne izhajajo direktno iz plač, in na zagotavljanju denarnih spodbud in davčnih olajšav podjetjem (znižanje prispevkov za zdravstveno in pokojninsko zavarovanje), ki zaposlijo nove delavce ali stabilizirajo negotova delovna mesta. Ti programi so osredotočeni predvsem na težje

zaposljive skupine oseb in na kritična geografska področja z vidika brezposelnosti (Le politiche del lavoro nel 1999, 2003). V okviru spodbujanja zaposlovanja lahko brezposelni sklene pogodbo o zaposlitvi za določen ali nedoločen čas ali pa podaljša pogodbo za določen čas (Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003, 2003).

Nekateri izmed načinov spodbujanja zaposlovanja, ki so se izvajali v Italiji, so (Principali incentivi all'occupazione, 2003):

- Triletno 100% znižanje prispevkov delodajalcu z juga Italije ali iz obrtniškega sektorja, če zaposli za nedoločen čas brezposelno osebo ali osebo, ki prejema nadomestilo iz dopolnilne blagajne že dve leti. Za delodajalca iz severa in centra Italije je znižanje 50%.
- Plačevanje prispevkov v višini prispevkov za vajence za delodajalca iz privatnega sektorja, ki zaposli za 12 mesecev osebo, ki prejema mobilno odškodnino.
- 12 mesečno plačevanje prispevkov, ki veljajo za vajence, če zaposli za polovični delovni čas osebo, ki prejema nadomestilo za mobilnost in s katero ima pogodbo za določen čas. Če jo zaposli za polni delovni čas, prejme znesek v višini 50% nadomestila za mobilnost, ki bi še pripadala delavcu. Če sklene s to osebo pogodbo za nedoločen in polni delovni čas, lahko uveljavlja 18 mesecev plačilo prispevkov v višini prispevkov za vajence.

Leta 2002 naj bi se za spodbujanje zaposlovanja v Italiji namenilo skoraj 4 milijarde evrov ali kar 52,3% sredstev APZ. V letu 2001 se je s programom spodbujanja zaposlovanja financiralo zaposlovanje 576.339 oseb za nedoločen čas, 493.619 pa za določen čas (Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003, 2003). Prisoten je trend rasti programa, ki ima vodilno mesto med programi APZ in je izjemnega pomena, saj pospešuje zaposlovanje.

3.1.2.4. Spodbujanje ohranitve zaposlitve

Spodbude za ohranitev zaposlitve se namenjajo podjetjem s finančnimi težavami. Ena izmed spodbud je mehanizem *solidarnostnih pogodb*⁶, vpeljan z zakonom 863/1984, ki dovoljuje podjetjem, da v primeru začasnih težav v podjetju in ob pojavu presežkov delovnih ur znižajo delovne ure na dnevni, tedenski, mesečni ali letni ravni. Za izgubljene ure se delavcu izplača denarno nadomestilo. Solidarnostne pogodbe so lahko v dveh oblikah: defenzivne, ko se zniža delovni čas vsem delavcem, in ofenzivne, ko se sporazumno sklenejo nove zaposlitve za krajši delovni čas.

Program solidarnostnih pogodb predvideva nadomestilo delavcem v višini 50% izgubljene plače zaradi skrajšanega delovnega časa (60% na jugu države). Delodajalcem se znižajo dajatve socialnega varstva za 25% (30% na kriznih področjih), če znižanje delovnega časa presega 20% in 35% (40% na ogroženih področjih), če presega 30% (Tronti, 1997, str. 110). Za izvedbo solidarnostnih pogodb se je leta 2002 porabilo 10 milijonov evrov. Leta 2001 je

⁶Tronti šteje te pogodbe med programe PPZ, jaz sem jih kot italijansko Ministrstvo za delo vključila med APZ.

bilo 259.313 udeležencev politike ohranitve zaposlitve. Zanje naj bi bilo v letu 2002 potrošenih 86 milijonov evrov oziroma dober procent sredstev APZ (Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003, 2003).

3.1.2.5. Spodbujanje zaposlovanja invalidov

Zakon 68/99 predvideva spodbude privatnim delodajalcem, ki zaposlijo invalidne osebe. Možna je 100% oprostitev plačila prispevkov za zdravstveno zavarovanje za obdobje do osmih let ob zaposlitvi invalida z nad 79% zmanjšano delovno sposobnostjo. Če delodajalec zaposli invalida s 67-79% zmanjšano delovno sposobnostjo, lahko uveljavlja 50% olajšavo plačila prispevkov za obdobje največ petih let. Poleg tega lahko delodajalec uveljavlja tudi delno povračilo stroškov za prilagoditev delovnega mesta invalidu z več kot 50% zmanjšano delovno sposobnostjo (Promozione all'occupazione lavoratori disabili, 2003). Za spodbujanje zaposlovanja invalidov naj bi se leta 2002 porabilo 31 milijonov evrov ali 0,4% sredstev APZ (Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003, 2003). Program omogoča vključevanje invalidov v delovni proces in izboljšuje njihove možnosti zaposlitve.

3.1.2.6. Neposredno oblikovanje delovnih mest

Z izrazom javna dela razumemo vključevanje brezposelnih ali tistih v dopolnilnih blagajnah v javno koristne aktivnosti. Javna dela spodbujajo ponovno vključitev brezposelnih na trg dela in jim omogočajo pridobiti in ohraniti delovne izkušnje in sposobnosti. Javna dela sledijo strukturnim potrebam podjetij glede povpraševanja po delu skozi izven tržno ponudbo dela, ki koristi skupnosti, kot na primer skrb za starejše in invalide, skrb za okolje in javne dobrine, civilna zaščita, turizem idr. Javna dela so posredno tudi učinkovito sredstvo v boju proti delu na črno (I lavori socialmente utili, 2003).

Za programe neposrednega oblikovanja delovnih mest oziroma za javna dela naj bi bilo v letu 2002 porabljenih 273 milijonov evrov ali 3,6% vseh sredstev APZ. V letu 2000 je bilo v javna dela v Italiji vključenih 119.520 oseb, leta 2001 pa 104.992, od tega 48% žensk in 89% delavcev z juga Italije (Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003, 2003). Pomembnost tega programa se kaže v prehodu brezposelnega v status zaposlene osebe.

3.1.2.7. Spodbujanje samozaposlovanja

Spodbujanje samozaposlovanja je lahko usmerjeno k pospeševanju podjetništva ali samozaposlovanja. Programi *spodbujanja podjetništva* so z vidika porabljenih finančnih sredstev in števila udeležencev manj pomembni. Cilj teh politik je širši od ostalih politik APZ, saj stremi k neposrednemu zaposlovanju udeležencev in k ustanavljanju in razvoju podjetij. To politiko se izvaja pretežno na slabše razvitih področjih, kjer želijo s spodbujanjem težje zaposljivih skupin (brezposelnih in žensk) okrepiti podjetništvo (Le politiche del lavoro nel

1999, 2003). Z spodbujanjem podjetništva se financirajo projekti oseb med 18 in 35 letom starosti na področjih proizvodne, storitvene, kmetijske ali trgovinske dejavnosti. Spodbude so v obliki nepovratnih denarnih sredstev, tehnične podpore pri ustanavljanju podjetja in pomoči pri izobraževanju in usposabljanju za izvajanje podjetništva.

Samozaposlovanje se usmerja predvsem na predhodno nezaposlene delavce. Finančno pomagajo samostojnemu podjetniku ob investiciji, ki ne presega 25.822,84 evrov, ustanovitev malega podjetja pa ne sme presegati 129.114,22 evrov visoko naložbo (Autoimprenditorialità e autoimpiego, 2003). Leta 2002 naj bi bilo za programe spodbujanja samozaposlovanja porabljenih 337 milijonov evrov ali 4,4% vseh sredstev APZ (Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro, 2002). Izvajanje tega programa ima trenutno manj pomembno mesto med drugimi programi APZ, a z leti narašča njegov pomen, saj spodbuja brezposelne, da si sami zagotovijo svoje delovno mesto.

3.1.2.8. Teritorialne razbremenitve

Teritorialne razbremenitve so spodbude za osebe, ki imajo težave pri zaposlovanju zaradi geografske komponente. V preteklosti so bile to vrste splošnih olajšav namenjene zgolj na jug Italije. Danes pa so to davčne olajšave namenjene tako na jug Italije (za področje kmetijstva) kot tudi olajšave, ki se dodelijo v primeru naravnih nesreč. Program teritorialne razbremenitve je v fazi opuščanja, kar potrjuje tudi to, da se je zanj leta 2001 namenilo le še 389 milijonov evrov v primerjavi s skoraj 3 milijardami evrov iz leta 1996 (Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2002, 2002). Leta 2002 naj bi se za ta program namenilo 138 milijonov evrov ali 1,8% sredstev APZ (Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003, 2003).

3.2. PASIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA

Države vplivajo in popravljajo razvoj delovne sile s socialno politiko, in sicer z državnim mehanizmom prerazdelitve. Socialna politika zagotavlja posameznikom socialno (oziroma dohodkovno) varnost ob brezposelnosti skozi sistem socialne varnosti, ki vključuje pravico brezposelnih do prejemanja denarne dajatve skozi t.i. *pasivno politiko zaposlovanja* (Svetlik et al., 2002, str. 144). Po definiciji OECD zajemajo pasivni programi zaposlovanja zavarovanje in denarno pomoč v primeru brezposelnosti ter pokrivajo stroške zgodnjega upokojevanja (Adnett, 1996, str. 234).

3.2.1. PASIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA V SLOVENIJI

V Sloveniji je od leta 1974 urejen sistem obveznega socialnega zavarovanja za primer brezposelnosti (na podlagi Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti), dopolnjen s sistemom socialne pomoči (na podlagi Zakona o socialnem varstvu). To slednjo,

individualizirano pomoč (glede na dohodek prosilca in njegovih družinskih članov), lahko prejmejo predhodno nezaposlene osebe, ki živijo v pomanjkanju (Svetlik et al., 2002, str. 160-161). Leta 2002 je Zavod za zaposlovanje namenil za pasivne oblike zaposlovanja oziroma za varstvo zaposlenih 25,5 milijard tolarjev sredstev oziroma 42,7% vseh njegovih odhodkov.

Tabela 7: Število prejemnikov denarnega nadomestila (DN) in denarne pomoči (DP) v letih od 2000 do 2002

Leto	2000	2001	2002
Število prejemnikov DN (december)	23.091	19.489	17.601
Število prejemnikov DP (december)	3.754	4.516	5.664
Skupaj prejemniki DN in DP (december)	26.845	24.005	23.265
Povprečno mesečno število prejemnikov DN in DP	31.001	25.774	24.216
Povprečni čas prejemanja DN (v mesecih)	22,3	20,6	14,6
Povprečni čas prejemanja DP (v mesecih)	6,9	8,0	8,5
Delež prejemnikov DN in DP v povprečni mesečni brezposelnosti (v %)	29,1	25,3	23,6

Vir: Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003.

Iz Tabele 7 na str. 33 razberemo, da je leta 2002 prejela denarna nadomestila in pomoč v povprečju manj kot četrtina brezposelnih oseb. Leta 2002 je glede na prejšnji dve leti padlo skupno število prejemnikov denarnega nadomestila in pomoči, na račun znižanja števila upravičencev do denarnega nadomestila. Okrepilo se je število prejemnikov denarne pomoči.

Padanje števila prejemnikov je povezano s spremembo Zakona o zavarovanju za primer brezposelnosti iz oktobra 1998, ki drugače ureja pravice iz zavarovanja za brezposelnost (vstopne pogoje, trajanje, podaljšanje do upokojitve ipd.) in z večjim vključevanjem zaposlenih v programe APZ, ki pogosto pomenijo prenehanje oziroma mirovanje izplačevanja prejemkov za brezposelnost. (Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003).

3.2.1.1. Denarna nadomestila

Zavarovancu se iz zavarovanja za brezposelnost zagotavlja pravica do denarnega nadomestila, ko ostane brez zaposlitve brez svoje krivde, proti svoji volji ter če je bil v predhodnih 18 mesecih vsaj 12 mesecev v delovnem razmerju in zanj trenutno ni na voljo ustrezne zaposlitve. Osnova za odmero denarnega nadomestila je povprečna mesečna plača v 12 mesecih pred nastopom brezposelnosti. Prve tri mesece prejema upravičenec nadomestilo v višini 70%, kasneje pa 60% osnove.

Najnižje denarno nadomestilo znaša 100% zjamčene plače, najvišje pa ne sme presegati trikratnik najnižjega. Višina zjamčene plače je bila v začetku leta 2002 47.570 tolarjev bruto,

konec leta pa 50.559 tolarjev bruto. V povprečju so upravičenci januarja prejeli 88.196 tolarjev bruto, konec leta pa 92.174 tolarjev bruto.

Denarno nadomestilo se lahko prejema najdlje:

- 3 mesece za zavarovanje od 1 do 5 let,
- 6 mesecev za zavarovanje od 5 do 15 let,
- 9 mesecev za zavarovanje od 15 do 25 let,
- 12 mesecev za zavarovanje nad 25 let,
- 18 mesecev za zavarovanje nad 25 let, za zavarovance, starejše od 50 let in
- 24 mesecev za zavarovanje nad 25 let, za zavarovance, starejše od 55 let.

Če pa zavarovancu po izteku prejemanja denarnega nadomestila, manjkajo do upokojitve največ 3 leta, mu lahko Zavod plačuje prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Leta 2002 je v povprečju prejelo denarno nadomestilo 18.743 brezposelnih, kar je 13% manj kot leta 2001. Najpogostejši razlogi izgube dela (glej Prilogo, Tabela 1) so bili prenehanje zaposlitve za določen čas (55,8%) in stečaj podjetja oziroma prehod med trajno presežne delavce (35,1%). Za denarna nadomestila je bilo leta 2002 potrošenih 23.253 milijonov tolarjev sredstev oziroma kar 91% vseh sredstev, namenjenih PPZ. Denarna nadomestila so največji odhodek ZRSZ (38,9%) in ker se potencira aktiven pristop k reševanju brezposelnosti in ostrejši pogoji za pridobitev nadomestila, število upravičencev tega programa z leti upada (še leta 1998 je bilo upravičencev preko 37.000).

3.2.1.2. Denarna pomoč

Pravico do uveljavitve denarne pomoči ima zavarovanec, kateremu se je izteklo prejemanje denarnega nadomestila, oziroma pripravnik, ki mu je prenehalo delovno razmerje za določen čas krajši od 12 mesecev. Pogoj za uveljavitev pravice je dohodkovni (80% zajamčene plače na družinskega člana) in premoženjski cenzus. Višina denarne pomoči znaša 80% zajamčene plače, zmanjšane za davke in prispevke. Začetek leta 2002 je znašala 28.997 tolarjev neto, konec leta pa 30.057 neto. Denarno pomoč je možno prejemati največ 15 mesecev oziroma do upokojitve, če jo prejema oseba, kateri manjkajo do upokojitve največ 3 leta.

Leta 2002 je pravico do denarne pomoči uveljavilo 6.706 oseb, največ po izteku denarnega nadomestila (6.074), 632 po prenehanju pripravništva. V letu 2002 je bilo za denarno pomoč potrošenih 2.254 milijonov tolarjev sredstev oziroma nekaj manj kot 9% vseh sredstev PPZ. Tudi ta program skuša posredno spodbujati brezposelnega k iskanju zaposlitve, zato se zaostrejujejo pogoji za njegovo pridobitev. Čeprav se je leta 2002 glede na pretekli leti število prejemnikov denarne pomoči povečalo, se je od leta 1991 do 2002 zmanjšalo število upravičencev za okoli 10.000.

3.2.2. PASIVNA POLITIKA ZAPOSLOVANJA V ITALIJI

Programi nadomestil za primer brezposelnosti, imenovani tudi socialni amortizerji, priskrbijo nadomestila izgubljenih dohodkov posameznim delavcem, ki so ali bodo izgubili službo. V Italiji programi PPZ neenako obravnavajo zaposlene, zato vlada stremi k spremembi in k odpravi teh razlikovanj. Potreba po enotnem sistemu dohodkovne podpore narašča, ker so na eni strani pretirano visoki proračunski stroški določenih programov (na primer zgodnje upokojevanje), na drugi strani pa so prejemki določenih upravičencev neprimerni (na primer nadomestila za brezposelnost) (Tronti, 1997, str. 107-108).

Glavni programi nadomestil za primer brezposelnosti so:

- običajna nadomestila za brezposelnost,
- redna in izredna dopolnilna blagajna zaslužkov,
- nadomestilo za mobilnost,
- zgodnje upokojevanje.

Tabela 8: Število prejemnikov nadomestil PPZ v letih 2000 in 2001

Število prejemnikov	Leto	
	2000	2001
Običajna nadomestila za brezposelnost	311.769	329.483
Redna dopolnilna blagajna zaslužkov	41.957	52.365
Izredna dopolnilna blagajna zaslužkov	42.661	35.153
Nadomestilo za mobilnost	93.542	93.793
Zgodnje upokojevanje	165.281	148.395
SKUPAJ	655.210	659.189

Vir: Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003, 2003.

Iz Tabele 8 na str. 35 razberemo, da je bilo v Italiji v letu 2001 glede na leto 2000 0,6% več upravičencev do nadomestil PPZ. Zvečalo se je število upravičencev do običajnih nadomestil, redne dopolnilne blagajne zaslužkov ter nadomestil za mobilnost. Na drugi strani pa opazamo padec upravičencev iz programov izredne dopolnilne blagajne zaslužkov ter zgodnjega upokojevanja.

3.2.2.1. Običajna nadomestila za brezposelnost

Režim običajnih nadomestil za brezposelnost, v veljavi od leta 1919 dalje, je nudil časovno omejeno denarno pomoč brezposelnim, ki so bili pred izgubo zaposlitve v delovnem razmerju vsaj dve leti. Fiksni znesek nadomestila je leta 1988 ob nenehni rasti cen predstavljal le okoli 1% povprečne mesečne plače. Od leta 1988 dalje so začeli zneske nadomestil obračunavati kot delež od predhodne bruto plače brezposelnega, in sicer najprej v višini 20%, nato 30% in

od leta 2001 dalje v višini 40%. Trajanje prejemanja nadomestila se je leta 2001 s šestih mesecev zvišalo na devet mesecev (Sestito, 2002, str. 75). Za leto 2002 se znesek običajnih nadomestil izračuna na podlagi 40% plače, prejete v zadnjih treh mesecih zaposlitve, in sicer največ 776,12 evrov oziroma 932,82 evrov za osebe, katerih predhodna povprečna mesečna plača je presegala 1.679,07 evrov (Indennità ordinaria di disoccupazione, 2002).

Leta 2001 je bilo v povprečju skoraj 330.000 upravičencev običajnih nadomestil. Leta 2002 naj bi za nadomestila za brezposelne (na področjih gradbeništva, kmetijstva in nekmetijstva) porabili 4,5 milijarde evrov oziroma 56,7% vseh sredstev PPZ (Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003, 2003). Ta ukrep je manj razlikovalen do brezposelnih kot dopolnilne blagajne in nadomestilo za mobilnost. V zadnjih 5 letih ostaja približno na isti ravni z vidika sredstev, ki se zanj namenjujejo, čeprav število udeležencev pada.

3.2.2.2. Redna in izredna dopolnilna blagajna zaslužkov

Dopolnilne blagajne zaslužkov so posegi, ki pomagajo podjetjem v težavnostnih obdobjih ter zavarujejo delavca v industrijskih in obrtnih podjetjih, kot so gradbeništvo in kamnoseštvo, pred izgubo plače. Ločimo redno (CIG) in izredno dopolnilno blagajno zaslužkov (GIGS), kateri se medsebojno izključujeta. Povprečje vseh prejemnikov dopolnilnih blagajn zaslužkov (rednih in izrednih, v industriji in gradbeništvu) je v letih 1997-99 znašalo okoli 100.000, leta 2000 80.000, leta 1984 pa je bilo prejemnikov 450.000 (Sestito, 2002, str. 75-76).

Redna dopolnilna blagajna zaslužkov se dodeljuje v primerih krčenja ali opuščanja proizvodnje zaradi začasnih dogodkov, ki niso krivda podjetnika ali delavcev. Višina nadomestila je do 80% plače za neopravljene delovne ure. Leta 2002 je znašal maksimalni znesek CIG 776,12 evrov (932,82 evrov za tiste, s povprečno mesečno plačo nad 1.679,07 evrov). V primeru odpravljanja škode, ki je posledica vremenskih vplivov v gradbeništvu in kamnoseštvu, se CIG dvigne za 20%. CIG se lahko prejema od 13 tednov do 12 mesecev oziroma 24 mesecev na kritičnih območjih. Za gradbena in kamnoseška podjetja je najdaljši čas prejemanja 13 tednov v primeru suspenza dela in 52 tednov, ko se zniža delovni čas (La cassa integrazione guadagni ordinaria, 2002).

Do *izredne dopolnilne blagajne zaslužkov* lahko pridejo zaposleni v industrijskih in gradbenih podjetjih, v podjetjih javne prehrane, ter v čistilnih podjetjih, ki zaposlujejo vsaj 15 ljudi. Upravičena so tudi prevozniška in špedicijska podjetja, turistične agencije ter podjetja, ki nudijo storitve varovanja in zaposlujejo preko 50 delavcev. Upravičena do CIGS so podjetja, kjer so vzroki za izpad zaposlenosti prestrukturiranje, reorganizacija, preoblikovanje, podjetniška kriza ter huda konkurenca. Podjetje lahko odda prošnjo za vključitev v CIGS zatem, ko ne more vpeljati rotacije med zaposlenimi, ki opravljajo enake delovne naloge. Višina denarnega nadomestila CIGS je enaka CIG. Trajanje CIGS je največ 12 mesecev v primeru podjetniških kriz, 24 mesecev v primeru reorganizacije, prestrukturiranja in

preoblikovanja ter 18 mesecev v primeru pojava hude konkurence. Redni in izredni posegi v podjetju v obliki CIG in CIGS ne smejo presegati 36 mesecev v obdobju petih let (La cassa integrazione guadagni straordinaria, 2002).

Leta 2001 je bilo 52.365 oseb upravičenih do CIG, do CIGS pa 35.153 oseb. Leta 2002 naj bi se za dopolnilne blagajne porabilo okoli 1,15 milijarde evrov sredstev (14,5% vseh sredstev PPZ), in sicer največ za CIG (592 milijonov evrov), nekaj manj pa za CIGS (550 milijonov evrov), za dopolnilno blagajno za kmetijske delavce pa okoli 6 milijonov evrov (Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003, 2003). CIG in CIGS diskriminirata različne skupine brezposelnih, vendar z leti izgubljata na pomenu. Postopoma se bo znižalo število udeležencev in posledično sredstva, namenjena njihovem izvajanju.

3.2.2.3. Nadomestilo za mobilnost

Nadomestilo za mobilnost je bilo vpeljano z zakonom 223 iz leta 1991. Njegova prednost je registracija brezposelnih na sezname mobilnosti, ki omogočajo prednostno obravnavanje pri nadaljnjem zaposlovanju. Do tega nadomestila lahko pridejo zaposleni iz podjetij, ki so že zapolnila CIG ali CIGS ter so odpustila delavce zaradi potrebe po zmanjšanju števila zaposlenih, spremembe namembnosti dejavnosti ter prenehanja poslovanja. Višina in trajanje nadomestila za mobilnost zavisi od starosti osebe ter lokacije podjetja (za podjetja na jugu Italije je trajanje dvojno). Delavec mora biti predhodno zaposlen vsaj leto dni. Delavci, mlajši od 40 let, prejema nadomestilo za mobilnost največ 12 mesecev, stari nad 40 do 50 let 24 mesecev, starejši od 50 let pa 36 mesecev (Tronti, 1997, str. 109). V prvih 12 mesecih prejme delavec 100% prejetega nadomestila CIG ali CIGS ali plače, ki je pripadala delavcu pred izgubo dela. V naslednjih obdobjih se ta znesek zniža na 80%. Najvišji znesek mobilne odškodnine za leto 2002 je 776,12 evrov bruto (733,12 evrov neto) oziroma 932,82 evrov bruto (881,14 evrov neto) za delavce, katerih predhodna bruto mesečna plača je presegala 1.679,07 evrov (L'indennità di mobilità, 2002).

Leta 2001 je prejelo nadomestila za mobilnost 93.793 brezposelnih oseb. Za njegovo izvajanje naj bi se v Italiji v letu 2002 potrošilo okoli 1,3 milijarde evrov ali 16,4% sredstev PPZ. Uporaba tega ukrepa ostaja v zadnjih 3 letih približno enaka (Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003, 2003).

3.2.2.4. Zgodnje upokojevanje

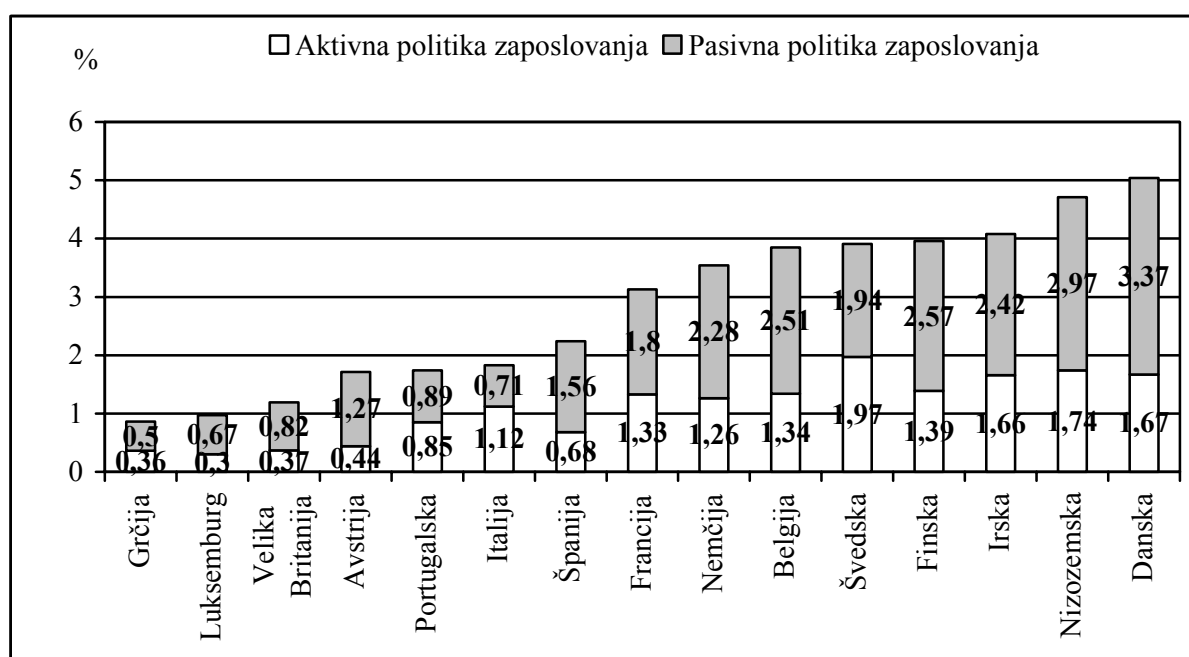
Program zgodnjega upokojevanja priskrbi zaposlenim možnost, da gredo v pokoj 5 let pred zakonsko določenim rokom, v določenih primerih celo 7 ali 10 let prej. Množično so ga uporabljali v 1980-ih letih in ta trend je kljub zelo visokim stroškom prisoten še danes. 31. decembra 1995 je 391.000 delavcev prejelo nadomestila za upokojevanje, več kot 23.000 pa jih je bilo na novo vključenih v program v letih 1994 in 1995 (Tronti, 1997, str. 111).

Leta 2001 je znašalo povprečno število prejemnikov iz tega naslova 148.395. Za zgodnje upokojevanje naj bi se leta 2002 namenilo 12,4% sredstev PPZ ali okoli 987 milijonov evrov (Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003, 2003).

3.3. POLITIKE ZAPOSLOVANJA V DRŽAVAH ČLANICAH EU

APZ igra pomembno vlogo pri ohranjanju možnosti za zaposlitev brezposelnih in zmanjševanju tveganja dolgotrajne brezposelnosti. Med državami članicami EU so prisotna razhajanja pri vodenju strategij zaposlovanja, ki se kažejo že v sredstvih, namenjenih aktivnim in pasivnim politikam zaposlovanja. Sredstva, ki se namenjujejo za reševanje problemov brezposelnosti, v veliki meri odražajo resnost problema v posamezni državi, kajti države z veliko stopnjo brezposelnosti stremijo k relativno večji porabi sredstev za politike zaposlovanja in obratno (Implementing the European employment strategy, 1999, str. 122).

Slika 3: Sredstva namenjena politikam zaposlovanja v državah članicah EU leta 1998, v % BDP

Op.: Podatki za Grčijo in Luksemburg so iz leta 1997, za Irsko in Portugalsko pa iz leta 1996. Podatki za Veliko Britanijo izključujejo Severno Irsko in zajemajo finančno leto od 1.4.1997 do 31.3.1998.

Vir: OECD Employment Outlook, 2000, str. 223-230.

Iz Slike 3 na str. 38 razberemo, da relativno največ sredstev za politike zaposlovanja, merjenih v odstotku BDP (med 4 in 5%), namenijo na Danskem, Irskem, Nizozemskem in v skandinavskih državah. Najnižji odstotek BDP (okoli 1%) pa se za politike zaposlovanja nameni v Grčiji, Luksemburgu in Veliki Britaniji. V vseh državah, z redkimi izjemami, se nameni do dvakrat več sredstev za pasivno kot aktivno razreševanje problema brezposelnosti.

Države članice se različno lotevajo maksimiranja zaposlenosti, postavljene za cilj v Lizboni (70% stopnja zaposlenosti moških in 60% žensk do leta 2010). Danska, Švedska, Nizozemska in Velika Britanija s stopnjo zaposlenosti nad 70% že leta 2000 presegajo zastavljeni smoter, druge države pa si postavljajo manj ambiciozne in bolj kratkoročne cilje, ki so pod lizbonskimi cilji. Španija, Grčija in Italija so z okoli 55% stopnjo zaposlenosti na dnu lestvice (Employment Policies in the EU and in the Member States, 2002, str. 16).

Eden izmed ciljev Nacionalnih akcijskih planov zaposlovanja je kakovostnejša zaposlitev z izboljšano ponudbo dela skozi programe vseživljenjskega učenja, preventivne in aktivne prijeme politike zaposlovanja ter boj proti zaposlovanju na črno. Države članice izvajajo formalno izobraževanje in usposabljanje, medtem ko bodo v prihodnje potrebovali več pozornosti izobraževanje v podjetjih in individualni načrti zaposlovanja. Cilj je tudi večje investiranje v človeške vire (Belgija) in vključevanje zaposlenih v nadaljevanje študija (Nizozemska, Francija, Belgija, Portugalska in Nemčija). Kjer šolajoči zgodaj izstopajo iz procesa šolanja, države članice pospešujejo možnosti bolj fleksibilnega nadomestnega izobraževanja (Španija, Grčija, Italija in Portugalska). Nemčija, Švedska, Irska, Belgija, Grčija, Italija, Portugalska in Španija poudarjajo vlogo socialnih partnerjev pri oblikovanju Nacionalnih akcijskih planov. Zaradi regionalnih neenakosti v posameznih državah članicah, nekatere države oblikujejo tudi Regionalne akcijske načrte (Belgija, Finska, Portugalska in Velika Britanija).

V okviru štirih stebrov zaposlovanja se kaže napredek držav članic v usmeritvi v izboljšanje kvalitete in učinkovitosti preventivnih prijemov v boju proti dolgoročni brezposelnosti. Za posredovanje zaposlovanja je ključnega pomena delovanje javnih služb za zaposlovanje. Nedavne reforme se koncentrirajo okoli omilitve davčnega sistema v odnosu do zaposlenih in manjši pozornosti pasivnim oblikam zaposlovanja. Avstrija, Nemčija, Španija, Grčija, Luksemburg, Švedska, Finska in Velika Britanija se zavzemajo za razvoj malega podjetništva, ki bo informacijsko podprto ob znižanju administrativnih stroškov in davčnih obremenitev. Pomembno postaja tudi spodbujanje atipičnih oblik zaposlovanja in fleksibilnosti. Enake možnosti zaposlovanja in spodbujanje zaposlovanja žensk so še vedno premalo v veljavi v Španiji, Grčiji in Italiji, kjer je stopnja ženske zaposlenosti med najnižjimi v EU (Employment Policies in the EU and in the Member States, 2002, str. 16-42).

Države članice imajo precej raznolike sisteme varstva za primer brezposelnosti, urejene v nacionalnih zakonodajah, in neposredna primerjava zaradi prevelike specifičnosti posameznih prijemov (različne dolžine zavarovanja oziroma zahtevane predhodne zaposlitve, dolžine prejemanja nadomestil idr.) ni primerna (Brezposelnost, 2003).

3.4. PRIMERJALNA ANALIZA POLITIK NA TRGU DELA V SLOVENIJI IN ITALIJI V ODNOSU DO OSTALIH DRŽAV ČLANIC EU

Tako vseh 15 držav članic EU kot tudi Slovenija niso sposobne zagotoviti dovolj delovnih mest za vse, kar se kaže v pojavu brezposelnosti. Leta 2001 je bila po podatkih Eurostata povprečna stopnja brezposelnosti višja v Italiji kot v Sloveniji. Slovenija ima boljše izhodišče kot Italija, saj se šele dobro desetletje ob prehodu v tržno gospodarstvo srečuje s problemom odkrite brezposelnosti. Z vidika vseh treh kazalcev (stopnje aktivnosti, zaposlenosti in brezposlenosti) je Slovenija v boljšem položaju kot Italija (glej Prilogo, Slika 1, 2 in 3). V primerjavi z evropskim povprečjem (z vidika zaposlenosti in brezposelnosti) je Slovenija približno v enakem ali boljšem položaju, Italija pa v slabšem. Struktura brezposelnosti v Sloveniji ohranja visoke strukturne deleže starejših, oseb brez strokovne izobrazbe, žensk in dolgotrajno brezposelnih. Struktura brezposelnosti v Italiji je predvsem teritorialne narave, saj so najbolj prizadeti prebivalci na jugu države, med njimi pa ženske in mladi. Tako v Sloveniji kot Italiji so brez dela pretežno starejše osebe, dolgotrajno brezposelne in nezadostno ali neustrezno izobražene.

Slovenija, Italija in ostale članice EU se za zmanjševanje brezposelnosti in povečevanje zaposlenosti poslužujejo politik zaposlovanja. Slovenija in Italija morata pri oblikovanju nacionalnih akcijskih planov zaposlovanja upoštevati smernice EU (izboljšanje zaposljivosti, pospeševanje podjetništva, pospeševanje prilagodljivosti in krepitev enakih možnosti zaposlovanja med spoloma) in tako slediti Evropski strategiji zaposlovanja. Ta nujnost približuje programe APZ med državama, ki se v veliki meri prekrivajo. Obe državi pospešujeta izobraževanje in usposabljanje brezposelnih, spodbujata zaposlovanje preko povračil prispevkov delodajalcem, spodbujata samozaposlovanje in podjetništvo, zaposlovanje invalidov, ohranitev zaposlitve in omogočata izvajanje javnih del. Italija si dodatno prizadeva zmanjšati veliko razliko med zaposlenostjo na jugu in severu države. Tudi Slovenija se srečuje s precejšnjimi regijskimi razlikami v stopnji brezposelnosti. Predvsem je razlika med zahodno polovico države, kjer je stopnja registrirane brezposelnosti nižja in pod povprečjem države, ter vzhodnim delom, kjer običajno presega slovensko povprečje. Države EU in Slovenija se nagibajo k aktivnejšemu načinu razreševanja brezposelnosti in povečevanja zaposlenosti, klub temu da še vedno več sredstev namenijo za PPZ.

Države članice EU in Slovenija imajo precej raznolike sisteme varstva za primer brezposelnosti, urejene v nacionalnih zakonodajah. Slovenija dodeljuje brezposelnim v okviru PPZ denarna nadomestila in denarne pomoči. V Italiji pa programi pasivnih podpor neenako obravnavajo zaposlene (preko običajnih nadomestil za brezposelnost, redne in izredne dopolnilne blagajne zaslužkov, nadomestil za mobilnost in zgodnjega upokojevanja), zato vlada teži k spremembi in k odpravi teh razlikovanj. Napori vseh držav članic EU in Slovenije gredo v smeri aktivnega ukrepanja pri razreševanju brezposelnosti ter dvigu zaposlenosti.

SKLEP

Zaradi napak in nezmožnosti, da sam trg dela dosega optimalne rezultate, je nujna državna intervencija pri uravnavanju njegovega delovanja. Pereč problem brezposelnosti in nezadostne zaposlenosti se v vseh državah EU in Sloveniji rešujeta s pomočjo politike zaposlovanja, katere prihodnost je v ločevanju pomoči za primer brezposelnosti od aktivne politike zaposlovanja ter potencirani uporabi slednje.

V skladu z Amsterdamsko pogodbo in Evropskimi smernicami zaposlovanja so vse države članice, tiste, ki že vstopajo ter kandidatke za vstop v EU, dolžne pripraviti strategije zaposlovanja, letne akcijske načrte zaposlovanja ter zmanjševanja brezposelnosti in letne preglede dogajanj na trgu dela. Delovanje politik EU gre v smeri doseganja ciljnih stopenj zaposlenosti, ki so jih postavili na lizbonskem vrhu leta 2000, in sicer 70% skupna zaposlenost ter 60% zaposlenost žensk do leta 2010. Stremi se k povečanju zaposlenosti, izenačevanju možnosti za zaposlitev med spoloma, pospeševanju podjetništva in uvedbi čim večje fleksibilnosti na trgu dela.

V diplomskem delu smo spoznali, da so klub neenakim izhodiščem glede trenutnega stanja zaposlenosti in brezposelnosti v Italiji in Sloveniji akcije pri zasledovanju in uresničevanju APZ zelo podobne. Veliko energije se usmerja k razreševanju izključenosti najbolj izpostavljenih skupin brezposelnih (invalidov, manj izobraženih, starejših, mlajših brez izkušenj, žensk), potem ko je že nastopila izguba zaposlitve. V Italiji se še dodatno skuša zgladiti razlikovanje, ki je posledica južnega področja. Spodbuja se k ustvarjanju novih delovnih mest tam, kjer jih ni. Aktivno politiko zaposlovanja spremljajo posegi, ki zvišujejo povpraševanje po delu (višja izobraženost in usposobljenost) in znižujejo stroške dela (nadomestila stroškov in spodbude ob zaposlovanju). Pomoč v obliki denarja v primeru izgube zaposlitve se skuša nadomestiti z aktivnejšim načinom pomoči skozi programe APZ (javna dela idr.).

Klub skupnim smernicam zaposlovanja pa je zaradi specifičnosti dogajanja na posameznih trgih dela v vsaki izmed držav za izvajanje politik zaposlovanja pristojna in odgovorna vsaka država posebej. Videli smo, da je v Sloveniji, Italiji in tudi v EU že kar nekaj vidnih rezultatov uporabljenih politik, ki se kažejo predvsem v uspešnem zniževanju brezposelnosti in dvigu zaposlenosti. Vsi naporji gredo tudi v prihodnje v smeri aktivnega pristopa do povečevanja zaposlenosti in možnosti zaposlitve ter zmanjševanja brezposelnosti.

LITERATURA

1. Adnett Nick: European Labour Markets. Edinburgh Gate, Harlow : Addison Wesley Longman Limited, 1996. 309 str.
2. Bosworth Derek et al.: The Economics of the Labour Market. Edinburgh Gate, Harlow : Addison Wesley Longman Limited, 1996. 460 str.
3. Felstead Alan, Jewson Nick: Global Trends in Flexible Labour. London : Maximillian Business, 1999. 213 str.
4. Gaëlle Pierre: A framework for active labour market policy evaluation. [URL: <http://www.ilo.org/public/english/employment/strat/download/etp49.pdf>], 29.3.2003.
5. Gualmini Elisabetta: La politica del lavoro. Bologna : Società editrice il Mulino, 1998. 299 str.
6. Ješovnik Peter: Evropska Unija: Zgodovina, ustanove, politike in evropski model družbe. Koper : Visoka šola za management v Kopru, 2000. 245 str.
7. Kajzer Alenka: »Nova« politika zaposlovanja – prvi rezultati v Evropi in začetni koraki doma. Maribor : Bilten EDP, 24 (2001), str. 37-48.
8. Modigliani Franco et al.: Manifest ekonomistov o brezposelnosti v Evropski Uniji. Ljubljana : Zveza ekonomistov Slovenije, 1999. 44 str.
9. Moussis Nicolas: Evropska unija. Ljubljana : Littera Picta, 1999. 575 str.
10. Malačič Janez et al.: Ekonomski vidiki kadrovske dejavnosti. Ljubljana : Zveza društev za kadrovske dejavnosti Slovenije, 1995, 218 str.
11. Malačič Janez: Trg dela in pričakovani razvoj v Sloveniji. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1996. 11 str.
12. Murn Ana: Državne in strukturne pomoči v Evropski uniji, posameznih državah Evropske unije in Sloveniji. Ljubljana : Urad za makroekonomske analize in razvoj, 2001. 83 str.
13. Petzold Wolfgang, Skorubski Raul, Wisser Ulrike: Priročnik o strukturnih pomočeh Evropske skupnosti. Ljubljana : Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, 2000. 103 str.
14. Reyneri Emilio: Occupati e disoccupati in Italia. Bologna : Società editrice il Mulino, 1997. 127 str.
15. Sestito Paolo: Il mercato del lavoro in Italia. Com'è. Cosa sta cambiando. Roma – Bari : Gius. Laterza & Figli, 2002. 229 str.
16. Setnikar Cankar Stanka, Hrovatin Nevenka: Temelji ekonomije. Ljubljana : Visoka upravna šola, 2000. 267 str.
17. Svetlik Ivan et al.: Izobraževanje in trg dela. Ljubljana : Andragoški center Republike Slovenije, 1993. 89 str.
18. Svetlik Ivan et al.: Politika zaposlovanja. Ljubljana : Fakulteta za družbene vede, 2002. 498 str.
19. Symes Valerie: Unemployment in Europe (Problems and Policies). London : Routledge, 1995. 216 str.
20. Tronti Leonello: Labour Market Studies: Italy. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1997. 184 str.

VIRI

1. 2002 Employment Guidelines. [URL: <http://www.ibeurope.com/Factfile/empguide.htm>], 7.4.2003..
2. An Improved Economic Framework for Increased Employment. [URL: <http://www.iza.org>], 26.3.2003.
3. Autoimprenditorialità e autoimpiego. [URL: <http://www.welfare.gov.it/aree+di+interesse/occupazione+e+mercato+del+lavoro/interventi+di+sostegno/autoimprenditorialita+e+autoimpiego.htm>], 21.3.2003.
4. Bilten Banke Slovenije. Ljubljana : Banka Slovenije, 12 (2003), 5, 111. str.
5. Bajec Anton, Kalan Pavle: Italijansko-slovenski slovar. Ljubljana: DZS, 1986. 843 str.
6. Brezposelnost. [URL: <http://evropa.gov.si/evropomočnik/question/554-129>], 9.5.2003..
7. Consumer Price Indexes. [URL: <http://www.bls.gov/fls/flscpi.pdf>], 14.5.2003.
8. Contratti di formazione e lavoro. [URL: <http://www.europalavoro.it/CFL.asp>], 30.1.2003.
9. Direttiva apprendistato. [URL: <http://molstat.molisedati.it/web/RegioneMolise.nsf/e53cb667f88098a0c1256a13005160ad/feaab011cb3e81f8c1256c2b00360f8b?OpenDocument&expandSection=1>], 30.1.2003.
10. Employment in Europe 2002. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2002. 206 str.
11. Employment Policies in the EU and in the Member States. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2002. 100 str.
12. Evropski socialni sklad. [URL: http://www.sigov.si/mddsz/zaposlovanje/evropski_socialni_sklad.htm], 27.8.2002.
13. Grad Anton, Škerlj Ružena, Vitorovič Nada: Angleško-slovenski slovar. Ljubljana : DZS, 2000. 1377 str.
14. I lavoratori a tempo e la mobilità. [URL: <http://www.jobpilot.it/content/channel/lavoro temporaneo/010925.htm>], 19.8.2002.
15. I lavori socialmente utili. [URL: <http://www.bancalavoro.com/magazine/orientamento/approfondimenti/patto/patto10.htm>], 4.3.2003.
16. Il fondo sociale europeo. [URL: http://europalavoro.it/il_fondo_sociale-europeo.asp], 12.5.2002.
17. Implementing the European Employment Policy. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1999. 176 str.
18. Indennità ordinaria di disoccupazione. [URL: http://www.inps.it/Doc/TuttoINPS/ap/ap_tes065.htm], 19.8.2002.
19. Izobraževalni programi EU. [URL: <http://evropa.gov.si/evropomočnik/question/100-19>], 9.5.2003.
20. La cassa integrazione guadagni ordinaria. [URL: http://www.inps.it/Doc/TuttoINPS/ap/ap_tes056.htm], 19.8.2002.
21. La cassa integrazione guadagni straordinaria. [URL: http://www.inps.it/Doc/TuttoINPS/ap/ap_tes056a.htm], 19.8.2002.

22. La formazione professionale. [URL: http://www.europalavoro.it/formazione_professionale.asp], 30.1.2003.
23. Le politiche del lavoro nel 1999. [URL: http://www.minilavoro.it/Osservatorio/politiche_lavoro.htm], 30.1.2003.
24. Letno poročilo ZRSZ 2000. [URL: <http://www.ess.gov.si/html/predstavitev/letnaporocila/lp00/kazalo.htm>], 14.6.2003
25. Letno poročilo ZRSZ 2001. [URL: <http://www.ess.gov.si/html/predstavitev/letnaporocila/lp01/kazalo.htm>], 18.8.2002
26. Letno poročilo ZRSZ 2002. [URL: <http://www.ess.gov.si/html/predstavitev/letnaporocila/lp02/vsebina/slo/main.htm>], 14.6.2003.
27. L'indennità di mobilità. [URL: http://www.inps.it/Doc/TuttoINPS/ap/ap_tes023.htm], 19.8.2002.
28. Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2002. [URL: http://www.minilavoro.it/Osservatorio/monitoraggio-1_2002.pdf], 18.8.2002.
29. Monitoraggio delle politiche occupazionali e del lavoro 2003. [URL: http://www.minilavoro.it/Osservatorio/monitoraggio-1_2003.pdf], 17.4.2003.
30. Nacionalni program razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006 (Uradni list RS, št. 92/01).
31. Nota flash N. 3. [URL: http://welfare.gov.it/NR/rdonlyres/eslw4zwha5fxqyurgwbkzqhcdkc2ani2t3n6dfkngchrr7ion32k2ljvmbxjeatnlfhvvpdl6ecop7xe2rx7detzce/12%24notafash_0303.pdf], 20.06.2003.
32. OECD Employment Outlook. Paris : OECD, 2000. 230 str.
33. Piano nazionale d'azione per l'occupazione 2002. [URL: <http://www.minilavoro.it/NAPCDM.pdf>], 25.10.2002.
34. Poročilo o razvoju 2003. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj, 2003. 199 str.
35. Poročilo o uresničevanju akcijskega programa zaposlovanja v Sloveniji za leti 2000 in 2001 in programov aktivne politike zaposlovanja za leto 2001. [URL: <http://www.sigov.si/mddsz/porociloAPZ20002001.pdf>], 27.8.2002.
36. Principali incentivi all'occupazione. [URL: <http://www.timewebonline.com/lavoro/incentivi.htm>], 11.3.2003.
37. Programi aktivne politike zaposlovanja za leto 2001. [URL: <http://www.sigov.si/mddsz/pdf/apz.pdf>], 27.8.2002.
38. Programi aktivne politike zaposlovanja za leto 2003. [URL: http://www.sigov.si/mddsz/pdf/apz_2003.pdf], 18.5.2003.
39. Promozione all'occupazione lavoratori disabili. [URL: http://www.omicronline.it/Prov_ge/Sito_GE/Corpo/C-Normativa_02.htm], 18.4.2003.
40. Spring Report 2003. Ljubljana : Urad za makroekonomske analize in razvoj, 2003. 184 str.
41. Statistični letopis RS 2002. Ljubljana : Statistični urad RS, 2002. 652 str.

42. Strategia europea dell'occupazione. [URL: http://europa.eu.int/comm/employment_social/empl&esf/empl2000/invest_it.pdf], 12.8.2002.
43. The Employment Guidelines for 2002. [URL: <http://www.dwp.gov.uk/publications/dwp/2002/emp-act/annexa.pdf>], 7.4.2003.
44. Usmeritve aktivne politike zaposlovanja za leti 2002 in 2003 in programi aktivne politike zaposlovanja za leto 2002. [URL: http://www.sigov.si/mdds/pdf/Usmeritve_in_programi_APZ.pdf], 26.4.2003.

PRILOGA

SLOVARČEK SLOVENSКИH PREVODOV TUJIH IZRAZOV

<i>Tuj izraz</i>	<i>Slovenski prevod</i>
Active aging	Aktivno staranje
Active manpower policy	Aktivna politika zaposlovanja
Apprendistato	Pogodbe o vajeništvu
Autoimpiego	Samozaposlovanje
Autoimprenditorialità	Samostojno podjetništvo
Cassa integrazione guadagni ordinaria	Redna dopolnilna blagajna zaslužkov
Cassa integrazione guadagni straordinaria	Izredna dopolnilna blagajna zaslužkov
Contributi previdenziali e assistenziali	Prispevki za zdravstveno in pokojninsko zavarovanje
Contratti a causa mista	Mešane pogodbe
Contratti di formazione e lavoro	Pogodbe usposabljanja z delom
Contratti di solidarietà	Solidarnostne pogodbe
Creazione diretta di posti di lavoro	Neposredno oblikovanje delovnih mest
Developing entrepreneurship and job creation	Pospeševanje podjetništva in razvoja delovnih mest
Employment guidelines	Smernice zaposlovanja
Encouraging adaptability of business and their employees	Povečevanje prilagodljivosti podjetij in zaposlenih
Formazione continua	Vseživljenjsko učenje
Formazione professionale	Poklicno izobraževanje
Gender gap	Vrzel med spoloma
Improving employability	Izboljšanje zaposljivosti
Incentivi al mantenimento dell'occupazione	Spodbujanje ohranitve zaposlitve
Incentivi all'autoimpiego	Spodbujanje samozaposlovanja
Incentivi alle assunzioni	Spodbujanje zaposlovanja
Incentivi per i disabili	Spodbujanje zaposlovanja invalidov
Indennità di mobilità	Nadomestilo za mobilnost
Indennità ordinaria di disoccupazione	Običajna nadomestila za brezposlenost
Labour market	Trg dela
Lavori socialmente utili	Javna dela
Lifelong learning	Vseživljenjsko učenje
Long-term unemployment	Dolgotrajna brezposelnost
Mercato del lavoro	Trg dela
Non-accelerating inflation rate of unemployment	Stabilna rast brezposelnosti
Part-time	Zaposlitev za krajši delovni čas
Pensionamento anticipato	Zgodnje upokojevanje

Tuj izraz

Politica attiva dell'occupazione
Politica passiva dell'occupazione
Sgravi a carattere territoriale
Strategia europea dell'occupazione
Strengthening equal opportunities policies
for women and man
Training systems
Trattamenti di disoccupazione
Youth unemployment

Slovenski prevod

Aktivna politika zaposlovanja
Pasivna politika zaposlovanja
Teritorialne razbremenitve
Evropska strategija zaposlovanja
Okrepitev enakih možnosti zaposlovanja za
moške in ženske
Sistemi usposabljanja
Ravnanje z brezposelnimi
Brezposelnost mladih

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC***Kratica***

ADS
APZ
BDP
DN
DP
CIG
CIGS
EU
NAIRU

OECD

PPZ
RS
ZRSZ

Pomen

Anketa o delovni sili
Aktivna politika zaposlovanja
Bruto domači proizvod
Denarno nadomestilo
Denarna pomoč
Cassa integrazione guadagni ordinaria
Cassa integrazione guadagni straordinaria
Evropska unija
Non-Accelerating Inflation Rate of
Unemployment
Organisation for Economic Co-operation and
Development
Pasivna politika zaposlovanja
Republika Slovenija
Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje

TABELE

Tabela 1: Obseg prilivov in odlivov v brezposelnost oziroma iz brezposelnosti v Sloveniji v letih od 1998 do 2002

	Leto				
	1998	1999	2000	2001	2002
PRILIV I.-XII.	77.021	80.778	82.329	87.673	87.380
Iskalci prve zaposlitve	18.621	19.641	20.481	21.888	21.429
Brezposelni zaradi stečaja	4.717	4.378	4.469	3.345	4.986
Brezposelni trajni presežki	10.603	6.933	5.093	5.409	5.901
Brezposelni (iztek zaposlitve za določen čas)	29.497	30.842	28.298	32.088	32.669
Ostali razlogi	13.583	18.984	23.988	24.943	22.395
ODLIV I.-XII.	78.968	93.055	92.094	87.940	92.089
Zaposlitve	55.448	62.350	60.191	52.664	52.178
- Prva zaposlitev	12.271	13.071	12.654	10.872	10.768
- Brezposelnih trajnih presežkov in	10.591	10.221	8.220	5.270	5.465
- Ostale zaposlitve	32.586	39.058	39.317	36.522	35.945
Črtani iz drugih razlogov	23.520	30.705	31.903	35.276	34.209
Prehod v evidenco po drugih zakonih*	-	-	-	-	5.702

*V novembru in decembru 2002 je začel veljati Pravilnik o vsebini in načinu vodenja uradnih evidenc s področja zaposlovanja. Osebe, ki so bile v registru brezposelnih prijavitelj na podlagi zakona o invalidskem in pokojninskem zavarovanju, so prešle v drugo evidenco (Poročilo o razvoju 2003, 2003, str. 120-121).

Vir: Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003.

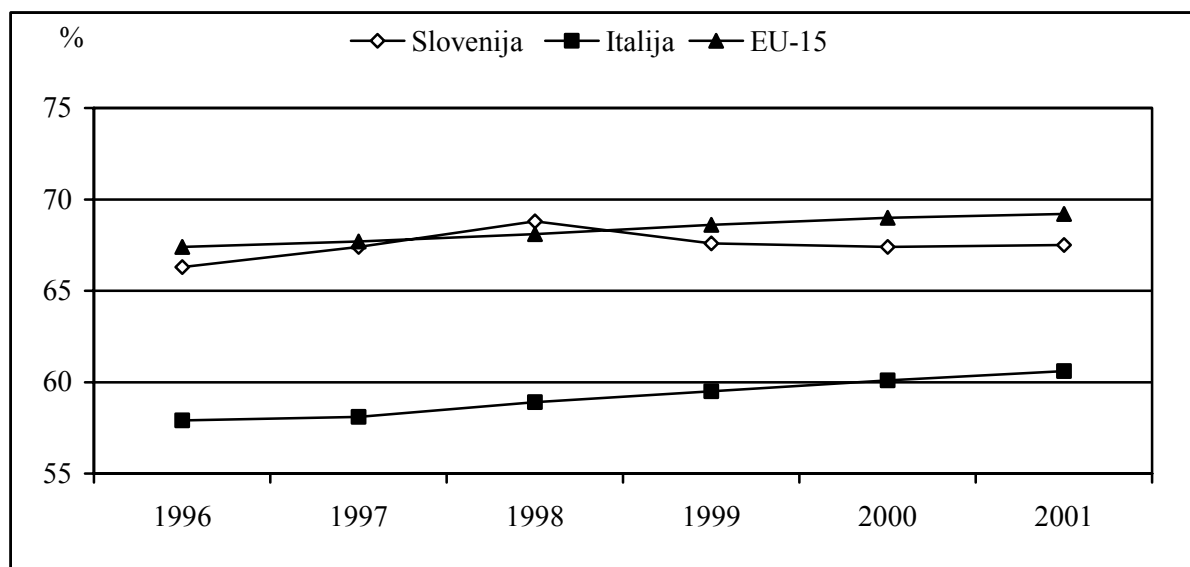
Tabela 2: Obseg prilivov v zaposlenost v Italiji glede na spol in geografsko področje v letih od 1997 do 2000, v tisočih

Kriterij		Leto			
		1997	1998	1999	2000
Spol	Moški	186,8	203,3	208,2	239,1
	Ženske	135,7	148,6	154,2	181,4
Geografsko področje	Severo-zahod	63,8	70,4	75,2	91,1
	Severo-vzhod	85,6	97,6	100,8	117,1
	Center	42,7	48,0	49,1	51,8
	Jug in otoki	130,4	136,2	137,3	160,5
Skupaj Italija		322,5	351,9	362,4	420,5

Vir: Nota flash N. 3, 2003.

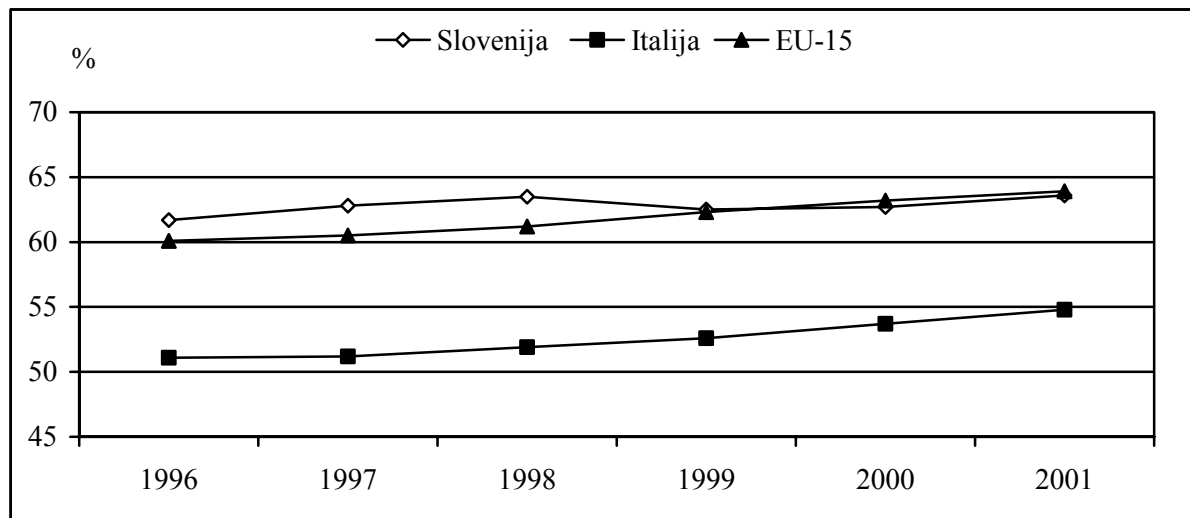
SLIKE

Slika 1: Stopnje aktivnosti v Sloveniji, Italiji in EU v letih od 1996 do 2001, v %

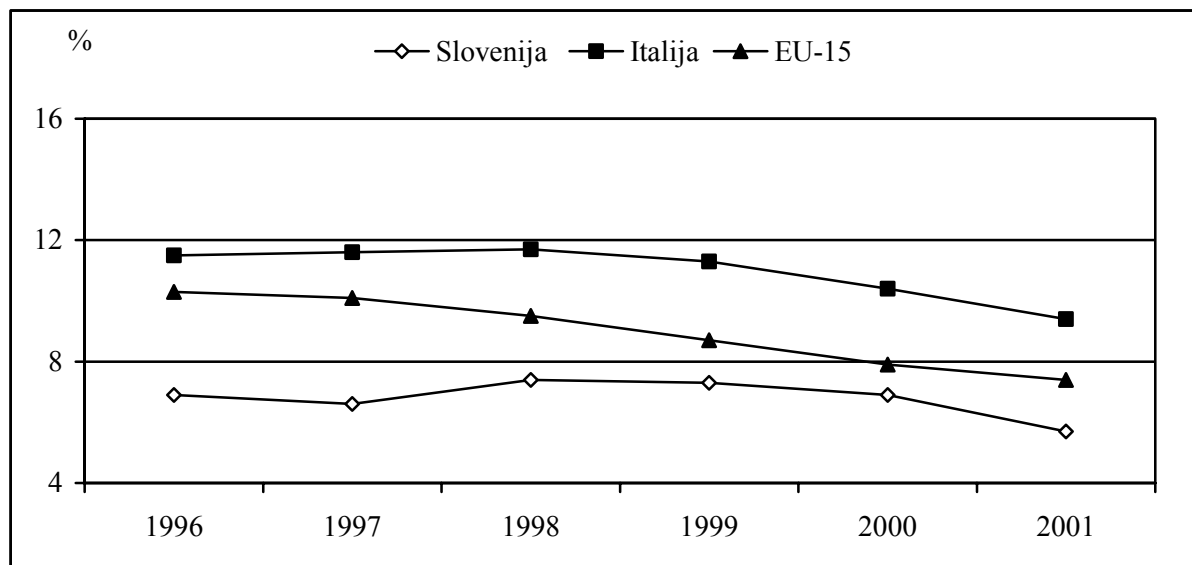
Vir: Employment in Europe 2002, 2002, str. 173, 181, 199.

Slika 2: Stopnje zaposlenosti v Sloveniji, Italiji in EU v letih od 1996 do 2001, v %

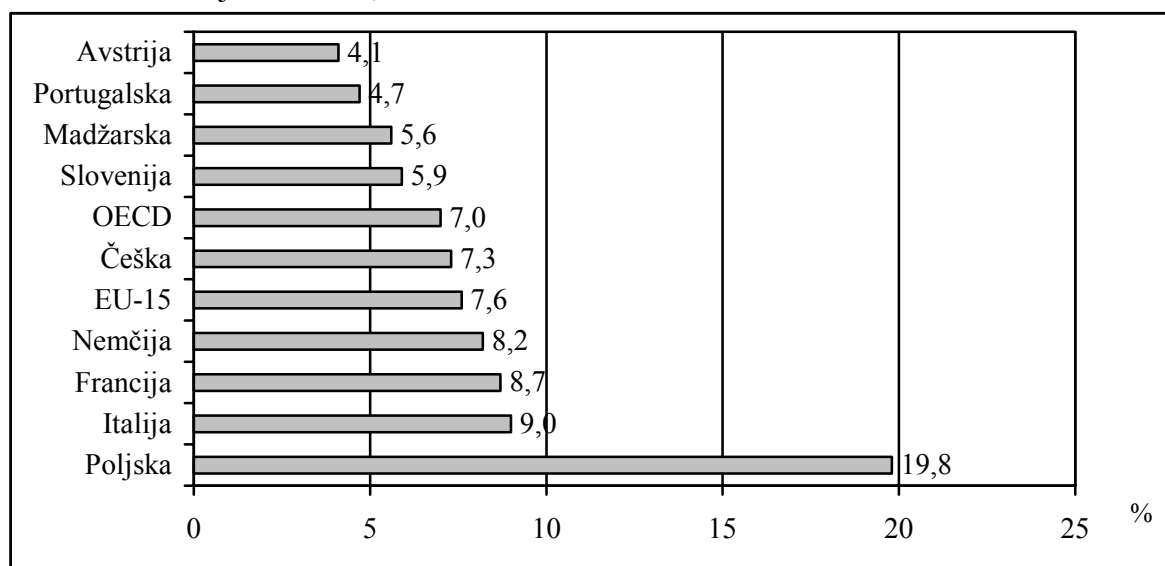
Vir: Employment in Europe 2002, 2002, str. 173, 181, 199.

Slika 3: Stopnje brezposelnosti v Sloveniji, Italiji in EU v letih od 1996 do 2001, v %

Vir: Employment in Europe 2002, 2002, str. 173, 181, 199.

Slika 4: Stopnja anketne brezposelnosti v nekaterih državah OECD in v Sloveniji v 2. četrtletju leta 2002, v %

Vir: Letno poročilo ZRSZ 2002, 2003.